

ใบรับรองปัญหาพิเศษ

ภาควิชาเทคนิคเกษตร

คณะเทคโนโลยีการเกษตร สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง กทม.

เรื่อง

ปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับการส่งเสริมการทำเกษตรแบบผสมผสานของเกษตรกร

อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา ปี 2543

Factors Affecting the Adoption of Integrated Farming Extension Program

In Sanamchaikheat District Chacheongsao Province 2000

โดย

นางสาวยุวรรดา มีทอง

ได้รับการตรวจสอบและอนุมัติให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาหลักสูตร

วท.บ. (พัฒนาการเกษตร)

เมื่อวันที่ 19 เดือน พฤษภาคม พ.ศ. 2544

ประธานกรรมการปัญหาพิเศษ

(อาจารย์ดวงกมล ปานรสทิพ)

กรรมการปัญหาพิเศษ

(อาจารย์เอนก บุญยสิน)

หัวหน้าภาควิชา

(อาจารย์สุชุมารณ์ จันทร์ศรี)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ปัญหาพิเศษ

เรื่อง

ปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับการส่งเสริมการทำเกษตรแบบผสมผสานของเกษตรกร

อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา ปี 2543

Factors Affecting the Adoption of Integrated Farming Extension Program

In Sanamchaikheat District Chacheongsao Province 2000

T096136

โดย

นางสาวยุวรรดา มีทอง

เสนอ

ภาควิชาเทคนิคเกษตร

คณะเทคโนโลยีการเกษตร สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง กทม.

เพื่อความสมบูรณ์แห่งปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิต (พัฒนาการเกษตร)

ป.พ. พ.ศ. 2544

ชชชช

2544

เลขทาง.....

เลขทะเบียน 36136

วันเดือนปี 2001 2009

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

บทคัดย่อ

ชื่อเรื่อง : ปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับการส่งเสริมการทำเกษตรแบบผสมผสาน
อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา

โดย : นางสาวอุรวรรดา มีทอง

ชื่อปริญญา : วิทยาศาสตรบัณฑิต (พัฒนาการเกษตร)

สาขาวิชาเอก : พัฒนาการเกษตร

ประธานกรรมการปัญหาพิเศษ : .....

(อาจารย์ดวงกมล ปานรศทิพ)

๗๑ / ๒๕๖๔

วัตถุประสงค์ของการวิจัยในครั้งนี้มุ่งศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับการส่งเสริมการทำเกษตรแบบผสมผสานของเกษตรกร อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยทำการศึกษาข้อมูลทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และด้านอื่นๆ ของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ เพื่อศึกษาว่ามีปัจจัยตัวใดบ้างที่มีผลต่อการยอมรับการส่งเสริมการทำเกษตรแบบผสมผสาน อันจะเป็นแนวทางให้ผู้ที่เกี่ยวข้องได้ใช้ข้อมูลให้เกิดประโยชน์ในด้านต่างๆ

กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาคั้งนี้คือ เกษตรกรที่ทำการเกษตรทั้งหมด 104 คน โดยใช้แบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้วิธีทางสถิติ ผลการศึกษาพบว่าระดับการยอมรับการทำเกษตรแบบผสมผสานของเกษตรกร คือ ยอมรับมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 54.8 และไม่ยอมรับเลย คิดเป็นร้อยละ 7.7 รูปแบบการทำเกษตรแบบผสมผสานที่เกษตรกรยอมรับ คือ การทำกิจกรรมการผลิตตั้งแต่ 2 ชนิดขึ้นไปในพื้นที่เดียวกัน คิดเป็นร้อยละ 78 รองลงมา คือ การทำกิจกรรมการผลิตโดยใช้หลักการอยู่ร่วมกันระหว่างพืช สัตว์ และสิ่งแวดล้อมและการทำกิจกรรมการผลิตมีการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ในรูปแบบต่างๆ แทนการใช้สารเคมี คิดเป็นร้อยละ 71 และกิจกรรมที่พบน้อยที่สุด คือ การวางแผนกิจกรรมในด้านการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม คิดเป็นร้อยละ 56

และจากการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับการส่งเสริมการทำเกษตรแบบผสมผสาน พบว่าปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับ คือ ประสบการณ์ในการทำเกษตรของเกษตรกร และปัจจัยที่ไม่มีผลต่อการยอมรับ คือ อายุ ระดับการศึกษา แรงงานการเกษตร พื้นที่ทำการเกษตร รายได้และการติดต่อกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมและแหล่งข้อมูลทางการเกษตรของเกษตรกร

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

คำนิยม

ปัญหาพิเศษฉบับนี้ได้จัดทำขึ้นเพื่อความสมบูรณ์แห่งปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิต (พัฒนาการเกษตร) สำเร็จลุล่วงด้วยดี เพราะได้รับความกรุณาช่วยเหลือจากหลายๆท่านที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะ อาจารย์ดวงกมล ปานรศทิพ ซึ่งเป็นประธานกรรมการปัญหาพิเศษที่กรุณาให้คำปรึกษา และชี้แนะแนวทาง ตรวจสอบและแก้ไขตั้งแต่ต้นจนสำเร็จ อาจารย์เอนก บุญยืน ซึ่งเป็นกรรมการปัญหาพิเศษ โดยให้ความช่วยเหลือในด้านการให้แนวคิดและคำแนะนำต่างๆ เสมอมา ข้าพเจ้ารู้สึกซาบซึ้งในบุญคุณของท่านเหล่านี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขอกราบขอพระคุณมา ณ ที่นี้ด้วย

ขอขอบคุณเจ้าหน้าที่ห้องสมุดทุกท่าน รวมไปถึงพี่น้องและเพื่อน ๆ ทุกคน ที่กรุณาอำนวยความสะดวกในเรื่องของการค้นหาข้อมูลต่าง ๆ ที่ใช้ทำปัญหาพิเศษ รวมทั้งขอพระคุณผู้ให้ข้อมูลทุกท่านในการกรอกแบบสัมภาษณ์ทุกข้อทุกฉบับ

ข้าพเจ้าหวังว่าปัญหาพิเศษฉบับนี้ คงจะเป็นประโยชน์แก่ผู้ที่ได้พบเห็นและผู้สนใจในเรื่องนี้ได้ไม่มากนักน้อย ความดีใดๆ ที่บังเกิดขึ้นก็ขอมอบให้แก่บุคคลที่ได้กล่าวข้างต้น แต่หากมีข้อผิดพลาดประการใดข้าพเจ้าขอรับไว้และกราบขอภัยมา ณ ที่นี้ด้วย

นางสาวยุวรรดา มีทอง
กุมภาพันธ์ 2544

สารบัญ

	หน้า
สารบัญตาราง	(5)
บทที่ 1 บทนำ	1
ความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ของการศึกษา	2
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	3
สมมติฐานของการวิจัย	3
ขอบเขตของการวิจัย	3
นิยามศัพท์	4
บทที่ 2 การตรวจเอกสาร	5
ความหมายการยอมรับ	5
การส่งเสริมการเกษตร	9
การทำการเกษตรแบบผสมผสาน	12
สภาพพื้นฐานของอำเภอสนามชัยเขต	16
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	17
กรอบแนวคิด	19
บทที่ 3 วิธีการวิจัย	20
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	20
การสุ่มตัวอย่าง	20
เครื่องมือในการเก็บข้อมูล	21
การทดสอบแบบสอบถาม	21
วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล	21
วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล	21
ระยะเวลาและสถานที่	23

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	24
ตอนที่ 1 สภาพพื้นฐานทางเศรษฐกิจ และ สังคมของเกษตรกร	24
ตอนที่ 2 ปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับการส่งเสริมการทำการเกษตร	
แบบผสมผสาน	29
ส่วนที่ 1 การยอมรับการส่งเสริมการทำการเกษตรแบบผสมผสาน	
ของเกษตรกรในแต่ละกิจกรรม	29
ส่วนที่ 2 การยอมรับการส่งเสริมการทำการเกษตรแบบผสมผสาน	
จำแนกตามลักษณะปัจจัยพื้นฐาน	32
ส่วนที่ 3 ผลการทดสอบสมมติฐาน	36
ตอนที่ 3 ปัญหาในการทำการเกษตรแบบผสมผสาน	39
บทที่ 5 สรุปและข้อเสนอแนะ	41
สรุปผลการวิจัย	41
ข้อเสนอแนะจากการศึกษาการของผู้วิจัย	42
ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาต่อไป	43
เอกสารอ้างอิง	44
ภาคผนวก	
แผนที่อำเภอสนามชัยเขต	
แบบสัมภาษณ์ปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับการส่งเสริมการทำการเกษตรแบบผสมผสาน	

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 1 แสดงการติดต่อกับเจ้าหน้าที่และแหล่งข้อมูลทางการเกษตร	22
ตารางที่ 2 แสดงระยะเวลาการดำเนินงาน	23
ตารางที่ 3 แสดงภาพพื้นฐานทางเศรษฐกิจ และสังคมของเกษตรกร	27
ตารางที่ 4 แสดงร้อยละการยอมรับการส่งเสริมการทำเกษตรแบบผสมผสาน	30
ตารางที่ 5 แสดงระดับการยอมรับการส่งเสริมการทำเกษตรแบบผสมผสาน	32
ตารางที่ 6 แสดงความสัมพันธ์ของการยอมรับการส่งเสริมการทำเกษตรแบบผสมผสานกับตัวแปรที่ทำการศึกษา	34
ตารางที่ 7 แสดงปัญหาในการทำการเกษตรแบบผสมผสาน	40

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

บทที่ 1
บทนำ
(Introduction)

ความสำคัญของปัญหา (Statement of the problem)

ประเทศไทยมีลักษณะของการเป็นประเทศเกษตรกรรม การทำการเกษตรจึงเป็นรากฐานของระบบเศรษฐกิจของชาติ ในการประกอบอาชีพทางการเกษตรพบกับอุปสรรคต่าง ๆ เนื่องจากความต้องขยายพื้นที่เพาะปลูกก่อให้เกิดการบุกรุกทำลายป่า การใช้ปุ๋ยและสารเคมี เพื่อให้ได้ผลผลิตที่เพิ่มขึ้นจึงเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ ที่จะก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม และคุณภาพชีวิตของมนุษย์ ประกอบกับระบบการทำการเกษตรของประเทศไทย ในปัจจุบันนี้เป็นระบบเกษตรแผนใหม่ ซึ่งจะเน้นเป้าหมายไปที่ระบบธุรกิจ การค้า สนับสนุนการปลูกพืชเศรษฐกิจเป็นหลัก หรือที่เรียกว่าพืชเชิงเดี่ยว มีการนำเอาเทคโนโลยีทางการเกษตรใหม่ ๆ เข้ามาใช้แทนแรงงานคนและแรงงานสัตว์เพิ่มมากขึ้น ปุ๋ยและยาฆ่าแมลงก็มีการนำเข้าประเทศเป็นจำนวนมาก แม้แต่พันธุ์พืชพื้นเมืองที่มีความเหมาะสมกับสภาพท้องถิ่นก็ไม่มีใครสนใจหันไปหาพืชชนิดใหม่ ที่ผ่านการปรับปรุงพันธุ์ให้ได้ผลผลิตสูง ๆ ซึ่งอันที่จริงแล้วต้องอาศัยปัจจัยอื่น ๆ มาช่วยเป็นอย่างมากและส่งผลกระทบต่อในเรื่องร้ายกลับคืนสู่เกษตรกรมากกว่าเรื่องดี ทั้งที่เป็นปัญหาด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านสุขภาพรวมไปถึงสิ่งแวดล้อมโดยทั่วไปด้วย

ซึ่งระบบการเกษตรแบบผสมผสาน เป็นระบบการเกษตรที่มีการเพาะปลูกพืชหรือเลี้ยงสัตว์หลาย ๆ ชนิดอยู่ในพื้นที่เดียวกัน ภายใต้การถือถือผลประโยชน์ซึ่งกันอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด โดยอาศัยหลักการอยู่ร่วมกันระหว่างพืชกับสัตว์ พืชกับพืช หรือสัตว์กับสัตว์ก็ได้ ประกอบกับกิจกรรมต่าง ๆ ในระบบการผลิตไม่ขัดแย้งกันในเรื่องการใช้ทรัพยากร ประสิทธิภาพในการผลิต และใช้แรงงาน ตลอดจนรู้จักนำวัสดุเหลือใช้จากการผลิตมาหมุนเวียนมาใช้ประโยชน์ในไร่นาแบบครบวงจร (ปัญญา หิรัญรัมย์ : 2529) จึงนับเป็นแนวทางหนึ่งในการแก้ปัญหาที่จะช่วยให้เกษตรกรลดความเสี่ยงจากความไม่แน่นอนของสภาพดินฟ้าอากาศ และให้มีรายได้ประจำและต่อเนื่อง ระบบการเกษตรแบบผสมผสานเป็นแนวทางหนึ่งที่มีผลประโยชน์โดยตรงต่อการยกระดับและรักษาเสถียรภาพของรายได้ตลอดจนความเป็นอยู่ของเกษตรกรให้ดีขึ้น (วีรจิต แซ่จิว : 2536)

แต่ในสภาพปัจจุบันการทำการเกษตรของเกษตรกร อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา ได้พบปัญหาในการทำการเกษตรกรรมโดยมุ่งหวังแต่ผลผลิตทางการเกษตร รายได้ และผลกำไร โดยไม่เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

คำนึงถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นในอนาคตต่อตนเองและผู้บริโภค ปัญหาที่เผชิญอยู่ในปัจจุบันคือ สภาพพื้นดินเสื่อมโทรม ความแห้งแล้ง (ฝนไม่ตกตามฤดูกาล) ขาดแคลนแรงงาน ต้นทุนการผลิตสูง ราคาผลผลิตการเกษตรตกต่ำ และสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติถูกทำลาย อีกทั้งที่ผ่านมาโครงการส่งเสริมการเกษตรหลายโครงการมีความล้มเหลว เนื่องจากความรู้ที่เสนอให้เกษตรกรนั้นไม่เหมาะสม ทรัพยากรที่มีอยู่และสภาพความเป็นจริงในแต่ละท้องถิ่น ซึ่งในการทำการเกษตรแบบผสมผสานนี้มีส่วนช่วยให้เกษตรกรมีรายได้เพิ่มมากขึ้น ประกอบกับได้มีผู้ที่เคยทำการเกษตรแบบผสมผสานแล้วมีฐานะความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ได้แก่ เกษตรกรในหมู่บ้านห้วยน้ำใส ตำบลลาดกระโทง อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา ดังนั้นการศึกษาวิจัยนี้เพื่อที่จะได้ให้ทราบถึงปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับการส่งเสริมการทำการเกษตรแบบผสมผสาน อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา ปีพุทธศักราช 2543 โดยจะทำการศึกษาข้อมูลทั่วไปด้านเศรษฐกิจและสังคม ตลอดจนปัจจัยด้านอื่น ๆ ที่มีความสัมพันธ์กับการยอมรับการส่งเสริมการทำการเกษตรแบบผสมผสาน เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนา ปรับปรุง และสนับสนุนงานส่งเสริมการเกษตรให้มีประสิทธิภาพ และสอดคล้องกับสภาพท้องถิ่นของเกษตรกรในเขตนี้น่าจะยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ (Objective of the study)

1. เพื่อศึกษาสถานภาพพื้นฐานทางเศรษฐกิจ สังคม ของเกษตรกรในอำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับการส่งเสริมการทำการเกษตรแบบผสมผสานของเกษตรกรอำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา
3. เพื่อศึกษาปัญหา และข้อเสนอแนะของเกษตรกรเกี่ยวกับการส่งเสริมการเกษตรแบบผสมผสานอำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ (Significance of the Study)

1. ทราบถึงสภาพพื้นฐานเศรษฐกิจ และสังคมตลอดจนความเป็นอยู่ของเกษตรกรกร อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา
2. ทราบถึงปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับการส่งเสริมการทำการเกษตรแบบผสมผสานของเกษตรกร อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

3. ทราบถึงปัญหาและข้อเสนอแนะในการส่งเสริมการทำเกษตรแบบผสมผสานของเกษตรกรอำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา

4. ผลการศึกษาที่ได้สามารถนำไปใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการส่งเสริมการทำเกษตรแบบผสมผสานกับพื้นที่อื่นต่อไป

สมมุติฐานของการวิจัย (Research Hypothesis)

1. อายุของเกษตรกรมีผลต่อการยอมรับการส่งเสริมการทำเกษตรแบบผสมผสาน
2. จำนวนปีที่ได้รับการศึกษาการศึกษาศึกษาของเกษตรกรมีผลต่อการยอมรับการส่งเสริมการทำเกษตรแบบผสมผสาน
3. ประสบการณ์ในการทำเกษตรของเกษตรกรมีผลต่อการยอมรับการส่งเสริมการทำเกษตรแบบผสมผสาน
4. แรงงานในครอบครัวของเกษตรกรมีผลต่อการยอมรับการส่งเสริมการทำเกษตรแบบผสมผสาน
5. รายได้ของครอบครัวมีผลต่อการยอมรับการส่งเสริมการทำเกษตรแบบผสมผสาน
6. การติดต่อกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมและแหล่งข้อมูลทางการเกษตรของเกษตรกรมีผลต่อการยอมรับการส่งเสริมการทำเกษตรแบบผสมผสาน
7. พื้นที่ทำการเกษตรของเกษตรกรมีผลต่อการยอมรับการส่งเสริมการทำเกษตรแบบผสมผสาน

ขอบเขตของการศึกษา (Scope and Limitation)

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ จะทำการศึกษาเฉพาะปัจจัยที่คาดว่าจะมีผลต่อการยอมรับการทำเกษตรแบบผสมผสาน ได้แก่ อายุ จำนวนปีที่ได้รับการศึกษา ประสบการณ์ในการทำเกษตร แรงงานในครอบครัว รายได้ของครอบครัว การติดต่อกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริม และพื้นที่ทำการเกษตร โดยจะทำการศึกษากับเกษตรกรใน เขตอำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา ปีพุทธศักราช 2543

นิยามศัพท์เชิงปฏิบัติการ (Operation Definition of Terms)

รายได้ของครอบครัว หมายถึง รายได้เป็นเงินสดทั้งหมดของครอบครัวใน 1 ปี
พื้นที่ทำการเกษตร หมายถึง พื้นที่ทำการเกษตรที่เกษตรกรมีอยู่ทั้งที่เป็นของตนเอง และเช่าจากผู้อื่นด้วย

ประสบการณ์ในการทำการเกษตร หมายถึง ระยะเวลาตั้งแต่เกษตรกรเริ่มประกอบอาชีพเกษตรกรรมจนถึงปัจจุบัน

แรงงานในครอบครัว หมายถึง จำนวนสมาชิกในครอบครัวเกษตรกร ที่เป็นผู้ใช้แรงงานในการประกอบอาชีพทางการเกษตร

การได้รับข่าวสาร หมายถึง การที่เกษตรกรได้ติดต่อกับเจ้าหน้าที่หรือรับรู้ข่าวสารจากสื่อต่างๆ ในเรื่องการทำการเกษตรแบบผสมผสาน

การยอมรับ หมายถึง การยอมรับการส่งเสริมการทำเกษตรแบบผสมผสานของเกษตรกร

บทที่ 2

การตรวจเอกสาร

(Review of Related Literatures)

การวิจัยครั้งนี้ได้มีการศึกษาจากเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เกิดความกระจ่างชัดในปัญหา และดำเนินการวิจัยอย่างถูกต้อง โดยครอบคลุมประเด็นเนื้อหา ดังนี้ คือ

1. การยอมรับ
  - ความหมายการยอมรับ
  - กระบวนการยอมรับ
  - ปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับ
2. การส่งเสริมการเกษตร
3. การทำการเกษตรแบบผสมผสาน
4. สภาพพื้นฐานของอำเภอสนามชัยเขต
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. การยอมรับ

ความหมายของการยอมรับ

บุญสม วราเอกศิริ (2529 : 192) ได้ให้ความหมายของการยอมรับของเกษตรกร ว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของเกษตรกรภายหลังจากการเรียนรู้แนวความคิด ความรู้ ความชำนาญและประสบการณ์ใหม่ ๆ และได้ยึดถือปฏิบัติตาม แต่ถึงอย่างไรก็ตามการเผยแพร่แนวความคิดใหม่ความรู้เดิมหรือสิ่งที่เป็นประโยชน์เป็นการเปลี่ยนแปลงที่เขาทำและยึดมั่นอยู่ มักจะมีปัญหาอยู่บ้าง

บุญธรรม จิตต์อนันต์ (2536ก : 252) ได้ให้ความหมายการยอมรับว่าเป็นกระบวนการทางจิตใจของบุคคล ซึ่งเริ่มต้นด้วยการเริ่มรู้หรือได้ยินเกี่ยวกับแนวความคิดใหม่แล้วไปสิ้นสุดลงด้วยการตัดสินใจยอมรับไปปฏิบัติ

กรมส่งเสริมการเกษตร (2531 : 5) ได้กล่าวถึงกระบวนการยอมรับเป็นกระบวนการทางจิตใจของเกษตรกรแต่ละคน ที่เริ่มตั้งแต่การรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับเทคโนโลยีหนึ่งๆ ไปจนถึงการยอมรับอย่างเต็มที่โดยเปิดเผย

ปัญญา หิรัญศรี (2529 : 179) ได้ให้ความหมายไว้ว่าการตัดสินใจยอมรับวิทยาการแผนใหม่หรือสิ่งแปลก ๆ ใหม่ ๆ ของบุคคลนั้น โดยทั่วไปแล้วต้องใช้เวลาอย่างมากและบุคคลจะต้องได้

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ทราบได้พบเห็นสิ่งนั้นๆ มาก่อนบุคคลจะยอมรับได้ในบางอย่างอาจต้องใช้เวลานาน ก่อนที่เขาเหล่านั้นจะ ได้มีการทดลองหรือลองวิทยาการใหม่นั้นเป็นครั้งแรกและพิจารณาผลที่ได้จากการทดลองแล้ว จึงจะยอมรับวิทยาการใหม่นั้น

Adams, M.E. (1987 : 127) ได้ให้ความหมายการยอมรับมิใช่เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นทันทีทันใด แต่เป็นกระบวนการเกษตรกรจะไม่ยอมรับ โดยทันที เขาต้องใช้เวลาในการคิดก่อนที่จะตัดสินใจ

สรุป การยอมรับเป็นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของเกษตรกรภายหลังจากการเรียนรู้แนวความคิดใหม่ ความรู้ ความชำนาญประสบการณ์ใหม่ ๆ และเป็นกระบวนการทางด้านจิตใจของแต่ละบุคคล ซึ่งเริ่มจากการได้ยินหรือรับรู้ในเรื่องนั้นจนกระทั่งยอมรับเอาไปปฏิบัติ โดยเกิดจากการที่ผู้ นั้นได้เรียนรู้และเข้าใจที่จะนำสิ่งนั้น ไปปฏิบัติ เขาต้องใช้เวลาในการคิดก่อนที่จะตัดสินใจ

กระบวนการยอมรับนวัตกรรม

Roger อ้างใน ฌรงค์ สมพงษ์ (2535 : 5) กล่าวถึงกระบวนการยอมรับในเชิงพฤติกรรมของ เกษตรกร 5 ขั้นตอน คือ

ขั้นที่ 1 ขั้นตื่นตัว (awareness) เป็นขั้นที่บุคคลมีความคิดใหม่ สิ่งใหม่ แต่ยังขาดข้อมูลเกี่ยวกับ สิ่งนั้น ขั้นนี้นักส่งเสริมจะต้องกระจายข่าวสารออกไปในพื้นที่ให้มากที่สุด

ขั้นที่ 2 ขั้นสนใจ (interest) บุคคลเริ่มมีความสนใจในสิ่งใหม่ และพยายามแสวงหาข้อมูลเพิ่มเติมในสิ่งนั้น ในขั้นนี้เพื่อนบ้านและผู้มาทางความคิด มีอิทธิพลอย่างมาก โดยต้องอาศัยกลุ่มที่มีความ คิดในเชิงบวกต่อสิ่งนั้นเป็นแกนสำคัญ

ขั้นที่ 3 ขั้นประเมินคุณค่า (evaluation) เกษตรกรจะประเมินคุณค่าในสมองของคน โดยลอง นึกว่า ถ้าขอมนำเอาสิ่งใหม่ๆ นั้นมาใช้หรือปฏิบัติแล้วจะเหมาะสมกับเหตุการณ์ในปัจจุบันหรืออนาคต หรือไม่ จะให้ผลคุ้มค่าที่ต้องเสี่ยงหรือไม่

ขั้นที่ 4 ขั้นทดลอง (trial) เกษตรกรจะนำเอาสิ่งใหม่ๆ มาลองใช้ หรือลองปฏิบัติในวงจำกัด ก่อน เพื่อดูว่าสิ่งนั้นมีประ โยชน์เข้ากับสถานการณ์ของตนหรือไม่

ขั้นที่ 5 ขั้นยอมรับ (adoption) ถ้าการทดลองของเกษตรกรได้ผลเป็นที่น่าพอใจเกษตรกรก็จะ ยอมรับความคิดใหม่ๆ อย่างเต็มที่ และขยายพื้นที่ที่กว้างออกไป มีการกระทำต่อเนื่อง และนำผลมาใช้ อย่างสม่ำเสมอ

ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการยอมรับเทคโนโลยีหรือการปฏิบัติทางการเกษตร

ดิเรก ฤกษ์ห่วย (2527 : 57-61) กล่าวว่า การยอมรับนวัตกรรม (innovation) มีปัจจัยที่ เกี่ยวข้องอยู่หลายประการ คือ

1. ปัจจัยที่เป็นเงื่อนไขหรือสถานะการณ์โดยทั่วไป

1.1. สภาพทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสภาพทางภูมิศาสตร์

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สภาพทางเศรษฐกิจมีผลต่อการยอมรับการเปลี่ยนแปลงที่ต่างกัน เกษตรกรที่มีปัจจัยในการผลิต ได้แก่ เกษตรกรที่ถือครองที่ดินมากกว่า หรือมีรายได้มากกว่า จะส่งผลให้มีแนวโน้มที่จะยอมรับการเปลี่ยนแปลงได้ง่ายกว่า และเร็วกว่าเกษตรกรที่มีสิ่งเหล่านี้น้อยกว่า

สภาพทางสังคมและวัฒนธรรมที่มีส่งเกี่ยวข้องกับอัตราการยอมรับมีหลายประการ เช่น มวลชนที่อยู่ในชุมชนหรือสังคมที่รักษาขนบธรรมเนียมประเพณีเก่า ๆ อย่างเคร่งครัดมาก มีการแบ่งชนชั้นทางสังคมเด่นชัด มีการรวมตัวช่วยเหลือกัน และการทำงานเพื่อส่วนรวมน้อยกว่า มีค่านิยมและความเชื่อที่เป็นอุปสรรคต่อการเปลี่ยนแปลง จะทำให้เกิดการยอมรับการเปลี่ยนแปลงที่ช้าลงและยอมรับในปริมาณที่น้อยกว่า

สภาพทางภูมิศาสตร์ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการยอมรับการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ คือ ท้องที่ใดที่สามารถติดต่อกับท้องที่อื่น มีทางคมนาคมสะดวก มีความเจริญทางเทคโนโลยีมีทรัพยากรธรรมชาติที่เป็นปัจจัยการผลิตมากกว่า จะมีผลให้เกิดการยอมรับการเปลี่ยนแปลงที่เร็วกว่า และในปริมาณที่มากกว่า

1.2 สมรรถภาพในการดำเนินงานของสถาบันที่เกี่ยวข้อง

สถาบันที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานพัฒนาหรือเปลี่ยนแปลง โดยเฉพาะทางการเกษตร ได้แก่ สถาบันสินเชื่อที่เกี่ยวข้องกับต่อมวลชน สถาบันเหล่านี้ถ้ามีประสิทธิภาพในการดำเนินการให้ประโยชน์แก่บุคคลเป้าหมาย ก็จะทำให้การยอมรับการเปลี่ยนแปลงเป็นไปเร็วและง่ายขึ้น

2. ปัจจัยที่เกี่ยวข้องโดยตรง

2.1. บุคคลเป้าหมาย (target person) หรือผู้รับการเปลี่ยนแปลง (client) พื้นฐานของเกษตรกรเป็นส่วนสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการยอมรับการเปลี่ยนแปลง ได้แก่

2.1.1. พื้นฐานทางสังคม พบว่า เพศหญิงยอมรับการเปลี่ยนแปลงเร็วกว่าเพศชาย กลุ่มที่มีระดับการศึกษาและประสบการณ์ที่สูงกว่าจะยอมรับเร็วกว่าเกษตรกรที่อยู่ในกลุ่มที่มีการศึกษาดำเนินการที่มีการติดต่อกับเจ้าหน้าที่หรือผู้นำการเปลี่ยนแปลงหรือได้รับข่าวสารหรือประชุมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างเพื่อนบ้านมากกว่า จะรับการเปลี่ยนแปลงรวดเร็วกว่าและพบว่ากลุ่มคนที่อายุน้อยหรือวัยรุ่นจะยอมรับเร็วที่สุดและช้าลงเมื่ออายุมากขึ้น

2.1.2. พื้นฐานทางเศรษฐกิจ พบว่า เกษตรกรที่จะยอมรับการเปลี่ยนแปลงที่เร็วกว่าจะมีลักษณะต่างๆ ได้แก่ มีกรรมสิทธิ์ถือครองที่ดินจำนวนมาก มีรายได้มากกว่า มีโอกาสได้รับสินเชื่อจำนวนมากและดอกเบี้ยสูงกว่า มีทรัพยากรการผลิตมากกว่า และมีเครื่องมือเครื่องใช้ที่จำเป็นในการผลิตมากกว่า

2.1.3. พื้นฐานในการติดต่อสื่อสารของเกษตรกรที่จำเป็น คือ ประสิทธิภาพในการรับฟังข่าวสาร ได้แก่ การอ่าน การฟัง รวมทั้งความคิดที่มีเหตุและความสามารถในการพูด การเขียน จะมี

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ส่วนช่วยในการสร้างความเข้าใจระหว่างเพื่อนบ้านด้วยกันและเกิดความเชื่อมั่นในการยอมรับการเปลี่ยนแปลงมากขึ้น

2.1.4. พื้นฐานในเรื่องอื่น ๆ เกษตรกรที่มีแรงจูงใจในใฝ่สัมฤทธิ์ (achievement motivation) มีความพร้อมด้านจิตใจ และ/หรือมีข้อมูลที่เกี่ยวข้องมากกว่า และ/หรือมีทัศนคติที่ดีต่อเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร หรือผู้นำการเปลี่ยนแปลง หรือทัศนคติที่ดีต่อเทคโนโลยีนำมาเปลี่ยนแปลง มีความสนใจในปัญหาและความต้องการของตนเอง และกิจกรรมอาชีพของเพื่อนบ้าน มีความสามารถในการจัดการ เกษตรกรตามลักษณะที่กล่าวมาจะยอมรับการเปลี่ยนแปลงที่มากกว่าและรวดเร็วกว่า

2.2. ปัจจัยที่เนื่องมาจากนวัตกรรม (innovations) หรือเทคโนโลยีที่จะนำไปเปลี่ยนแปลง ได้แก่

2.2.1 ต้นทุนและกำไร (cost & profit) ถ้าเทคโนโลยีใดลงทุนน้อยที่สุดกำไรมากที่สุด การยอมรับจะสูงกว่า เร็วกว่า กำไรนั้นนอกจากจะหมายถึงเงินที่ได้แล้วยังรวมถึงกำไรที่เกิดจากการใช้ประโยชน์และความมีหน้ามีตา (utility & presitige) ด้วย

2.2.2 ความสอดคล้องและเหมาะสมกับสิ่งที่มีอยู่ในชุมชน (similar & fit) ได้แก่ การไม่ขัดต่อขนบธรรมเนียมประเพณี ความเชื่อของคนในชุมชน และความสอดคล้องและเหมาะสมกับลักษณะทางกายภาพของทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนเช่น ภูมิอากาศที่เหมาะสม เป็นต้น

2.2.3. สามารถปฏิบัติได้และเข้าใจง่าย (practical & understood) คือ ไม่เป็นเรื่องที่ยุ่งยากสลับซับซ้อน ไม่มีกฎเกณฑ์ที่ยุ่งยากจนเกินไป ทำให้เข้าใจง่าย ปฏิบัติง่าย และมีวัตถุประสงค์ที่เกี่ยวข้องภายในท้องถิ่นและภายในปริมาณที่จำกัดได้

2.2.4. สามารถเห็นว่าปฏิบัติได้ผลมาแล้ว (visibility) คือ ถ้าเห็นว่าเกิดผลดีมาก่อนแล้ว จะปฏิบัติตามหรือยอมรับได้ง่ายและเร็วกว่า

2.2.5. สามารถแบ่งแยกเป็นขั้นตอนหรือแยกเป็นเรื่องๆ ได้ (divisibility)

2.2.6. ใช้เวลาน้อยหรือประหยัดเวลา (time-saving)

2.2.7. เป็นการตัดสินใจของกลุ่ม (group decision) เพราะกลุ่มจะมีอิทธิพล ในการที่จะมีกฎเกณฑ์บางอย่างที่สมาชิกจะต้องปฏิบัติตาม

ลักษณะที่เกี่ยวข้องกับนวัตกรรมทั้งหมดนี้ ถ้ามีครบมากที่สุด การยอมรับนวัตกรรม หรือเทคโนโลยีเกษตร จะรับได้เร็วกว่าปริมาณมากกว่านอกจากที่กล่าวมาแล้วจากผลการวิจัยในเรื่องการยอมรับและแพร่กระจายนวัตกรรมสามารถสรุปปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับเทคโนโลยี ซึ่งได้แก่ ระดับการศึกษา อายุ รายได้ ขนาด ถือครองที่ดิน พื้นที่รับน้ำเพื่อการเกษตร การเป็นสมาชิกกลุ่ม การติดต่อกับเจ้าหน้าที่ การเดินทางออกนอกหมู่บ้าน และการรับฟังข่าวสาร

Allo และ Schwass (1982 : 23-32) กล่าวว่าปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับนวัตกรรมของเกษตรกร ซึ่งสิ่งที่จะกล่าวต่อไปนี้เป็นปัจจัยผลักดันให้เกิดการยอมรับ คือ

1. ขนาดของพื้นที่ถือครอง เกษตรที่มีขนาดพื้นที่ถือครองมากโอกาสในการยอมรับจะสูง
2. การได้รับข่าวสารจะไม่ทั่วถึง และเทคโนโลยีที่เหมาะสม เป็นเหตุให้เกษตรกรไม่ยอมรับโครงการนั้น ๆ
3. ทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่น การส่งเสริมจะต้องสอดคล้องกับทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นนั้น ๆ
4. ขาดตลาดจำหน่ายผลผลิต จะต้องมีหน่วยงานไปรองรับผลผลิตที่จะผลิตออกมา
5. การขาดเงินทุนและสินเชื่อ เป็นเหตุให้เกษตรกร ไม่ยอมรับนวัตกรรมได้
6. ปัจจัยทางสังคมและวัฒนธรรม
7. การใช้แรงงานที่ไม่คุ้มค่า ทำให้การส่งเสริมเหล่านั้น ไม่ประสบผลสำเร็จ
8. ขาดการวางแผนที่ดี หากนักส่งเสริมเข้าพื้นที่ขาดการวางแผนที่ดี เป็นเหตุให้เกษตรกรไม่ยอมรับนวัตกรรมนั้นได้

ปัญญา หิรัญศรี (2529 : 178) ได้กล่าวถึงนวัตกรรมที่เหมาะสมต้องคำนึงถึงปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่น ตลอดจนปัจจัยพื้นฐานของความเป็นมนุษย์ ภาวะแวดล้อมของมนุษย นวัตกรรมที่เหมาะสม คือ ต้องใช้ทรัพยากรของท้องถิ่น เช่น ความสามารถ ความรู้พื้นฐาน วัสดุดิบ และแรงงานในท้องถิ่นด้วย

จะเห็นได้ว่าการที่บุคคลหรือกลุ่มบุคคลจะรับรู้และยอมรับสิ่งใหม่ หรือนวัตกรรมจะต้องผ่านกระบวนการหลายอย่าง รวมถึงปัจจัยภายในตัวบุคคลเอง ปัจจัยภายนอกสภาพแวดล้อมต่างๆ และนอกจากนี้ ยังมีปัจจัยด้านเศรษฐกิจ สังคมของผู้รับนวัตกรรม ตลอดจนความเหมาะสมของสิ่งใหม่หรือนวัตกรรมที่จะนำไปเผยแพร่ นั้น ว่ามีความเหมาะสมกับสถานการณ์และสภาพท้องถิ่นเพียงใด

2. การส่งเสริมการเกษตร

ความหมายของการส่งเสริมการเกษตร

วิจิตร อาวะกุล (2527 : 47) การส่งเสริมการเกษตรเป็นงานที่เกี่ยวกับการให้การศึกษา ให้ความรู้ทางการเกษตรแก่เกษตรกรและประชาชน แต่มิใช่จำกัดเพียงการเรียนการสอนเท่านั้น ยังเกี่ยวข้องกับกิจกรรมต่างๆ ของรัฐและเอกชนอีกอย่างกว้างขวาง บริการของรัฐ โดยหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องพันกันหลายหน่วยงาน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ดิเรก ฤกษ์ห่วย (2527 : 78) ได้ให้ความหมายของการส่งเสริมว่า คือ กระบวนการในการให้การศึกษาออกโรงเรียน ซึ่งรวมทั้งการบริการแก่บุคคลเป้าหมายที่เกษตรกรและครอบครัวโดยให้บุคคลเป้าหมายเหล่านี้เรียนรู้โดยการกระทำด้วยตนเองและช่วยตนเอง เพื่อให้บรรลุถึงการกินคือผู้ดีของคนในชุมชน โดยส่วนรวมทั้งนี้ โดยมีพื้นฐานตั้งอยู่บนการพัฒนาประชาชนในชุมชน

บุญธรรม จิตต์อนันต์ (2536ก : 18) ได้กล่าวถึงการส่งเสริมการเกษตรว่า หมายถึง วิธีการที่เจ้าหน้าที่ส่งเสริมติดต่อกับบุคคลเป้าหมาย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสอนให้ความรู้ แจ่มข่าวสาร แนะนำจูงใจให้ปฏิบัติหรือรับฟังปัญหาข้อคิดเห็นต่าง ๆ

วิรัช คงกะจันทร์ (2524 : 7) ได้ให้ความหมายของการส่งเสริม คือ การให้การศึกษาแก่คนในทุกระดับโดยเฉพาะอย่างยิ่งเกษตรกร แม่บ้านและบุตรหลาน การให้การศึกษาด้านการส่งเสริมมีจุดมุ่งหมายเพื่อเสนอแนะและสนับสนุนให้บุคคลดังกล่าว ซึ่งเป็นผู้รับการส่งเสริมสามารถเข้าใจถึงปัญหาตระหนักถึงปัญหาและสามารถแก้ปัญหาอันเกี่ยวข้องกับการประกอบอาชีพของตนเองเป็นสำคัญ

Adams, M.E. (1987 : 95) ได้ให้ความหมายของการส่งเสริมไว้ว่า ความช่วยเหลือที่ให้แก่เกษตรกร เพื่อช่วยพวกเขาให้สามารถแยกแยะและวิเคราะห์ปัญหาในการผลิตและให้เกษตรกรตระหนักถึงโอกาสในการปรับปรุง

สรุป การส่งเสริมการเกษตร หมายถึง การให้การศึกษา ให้ความรู้ทางการเกษตรแก่เกษตรกรและประชาชน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสอนให้ความรู้ แจ่มข่าวสาร แนะนำจูงใจให้ปฏิบัติหรือรับฟังปัญหาข้อคิดเห็นต่าง ๆ แต่มีใจจำกัดเพียงการเรียนการสอนเท่านั้น ยังเกี่ยวข้องกับการกิจกรรมต่างๆ โดยให้บุคคลเป้าหมายเหล่านี้เรียนรู้ สามารถเข้าใจถึงปัญหาตระหนักถึงปัญหาและสามารถแก้ปัญหาอันเกี่ยวข้องกับการประกอบอาชีพของตนเองเป็นสำคัญ เพื่อให้บรรลุถึงการกินคือผู้ดีของคนในชุมชน โดยส่วนรวมทั้งนี้ โดยมีพื้นฐานตั้งอยู่บนการพัฒนาประชาชนในชุมชน

วัตถุประสงค์ในการส่งเสริมการเกษตร

วิจิตร อวาทกุล (2527 : 50) วัตถุประสงค์ของการส่งเสริมการเกษตรในการพัฒนาคนให้ช่วยตนเองอาจกล่าวกว้าง ๆ ได้ดังนี้ คือ

1. เพื่อให้การดำเนินอาชีพเกษตรกรรุ่งเรืองขึ้น (better furming)
2. สามารถค้าขายมีกำไรดีขึ้น (better business)
3. ดำรงชีวิตในสังคมอย่างมีความสุข (better living)

การส่งเสริมการเกษตรถือว่าเป็นระบบให้การศึกษาแก่เกษตรกร ชาวไร่ ชาวนา และประชาชนทั่วไปเป็นหน่วยงานที่ให้ความรู้ทางเทคนิคให้บริการแก่ครอบครัวเกษตรกรเพื่อ

1. ปรับปรุงและพัฒนาอาชีพเกษตรกรและทรัพยากร

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

2. ปรับปรุงพัฒนาเกษตรกรรม และความเป็นอยู่ในครอบครัวของเกษตรกรให้ดีขึ้น มีความสุขตามอัตภาพ
3. เพิ่มประสิทธิภาพในผลิตผลของงานที่ทำ เช่น อาชีพเกษตรกรรม อุตสาหกรรม การทำธุรกิจทางการเกษตร
4. ปรับปรุงส่งเสริมการตลาด การส่งขาย การขนส่งและการใช้ผลิตผลการเกษตรต่อสังคมอย่างมีประสิทธิภาพ
5. ให้มีการอนุรักษ์ และฉลาดเฉลียวในการใช้ทรัพยากร เช่น ที่ดิน แหล่งน้ำ แสงแดด พืช สัตว์ ฯลฯ อย่างเข้าใจถูกต้อง
6. การจัดการไร่นา ครอบครัวให้มีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์สูง
7. ส่งเสริมปรับปรุงพัฒนาชุมชน เกษตรกรให้รู้คนหน้าเป็นผู้นำในกิจการและท้องถิ่น
8. เป็นบริการของรัฐที่อนุเคราะห์จัดให้กับประชาชนในการส่งเสริมสนับสนุนการประกอบอาชีพ

เหตุที่ต้องมีการส่งเสริมการเกษตรเนื่องจาก

ปัญหาที่เกี่ยวกับประชากรและความเป็นอยู่ดังนี้ คือ

1. ความยากจน (poverty) ไม่สามารถประกอบอาชีพ มีอาหารให้พอเพียงแก่การดำรงชีวิต ดำเนินชีวิตอย่างอดอยากร่างกายอ่อนแอไม่แข็งแรง
2. มีโรคภัยไข้เจ็บ (illness) ขาดยารักษาโรคและหมอ ต้องทนทุกข์ทรมานกับการเจ็บป่วย ขาดเงินสำหรับบำรุงร่างกายให้มีสุขภาพแข็งแรง พลานามัยแข็งแรง
3. ความไม่รู้ (ignorance) ไม่มีความรู้สติปัญญาต่ำ ไม่เฉลียวฉลาดขาดการศึกษา อบรม
4. ความเฉื่อยชา (inertia) ไม่กระตือรือร้นในการประกอบกิจการงานสัมมนา อาชีพ ขาดการกระตุ้นเตือน สร้างความกระตือรือร้น

ปัญหาในการส่งเสริมการเกษตรที่มีความจำเป็น เกี่ยวกับเกษตรกร ประชาชน สังคมก็ คือ

1. ประชาชนในที่ห่างไกลและที่ต่างๆ ยังไม่มีความสุขพอ คือ ยังมีความรู้น้อยได้รับความลำบากในการประกอบอาชีพ มีความทุกข์ยาก มีความอดอยากและยังมีความต้องการการช่วยเหลือด้านการประกอบอาชีพ
2. การแก้ไขปัญหาคความเดือดร้อนของประชาชนในด้านอื่นๆ เช่น ความเป็นอยู่ ที่ดิน น้ำในการทำนา ทำไร่ ถนนหนทาง การขนส่ง เพื่อเป็นสวัสดิการและบริการของรัฐ
3. การปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมเพื่อช่วยแก้ปัญหาให้ประชาชนจึงจำเป็นต้องเข้าไปให้ถึงปัญหาที่แท้จริงของประชาชน คือ ต้องเข้าไปปฏิบัติงานกับประชาชนเพื่อเข้าใจปัญหาของประชาชน รวมทั้งจะต้องเข้าไปถึงความพึงพอใจของประชาชนด้วย

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

3. การเกษตรแบบผสมผสาน

ความหมายของการเกษตรแบบผสมผสาน

วีรจิต แซ่จิว (2536) ได้ให้ความหมายระบบการเกษตรแบบผสมผสาน หรือระบบการทำฟาร์มผสมผสาน ไว้ว่า เป็นระบบการเกษตรที่มีการเพาะปลูกพืชหรือเลี้ยงสัตว์หลายๆชนิดอยู่ในพื้นที่เดียวกัน ภายใต้การเกื้อกูลประโยชน์ต่อกันและกันอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด โดยอาศัยหลักการอยู่ร่วมกันระหว่างพืชกับสัตว์ พืชกับพืชหรือสัตว์กับสัตว์ก็ได้ ระบบการเกษตรแบบนี้จะ ได้รับผลสำเร็จต้องมีการวางรูปแบบและดำเนินการ โดยให้ความสำคัญของกิจกรรมแต่ละชนิดอย่างเหมาะสมกับสภาพทางกายภาพ ชีวภาพ เศรษฐกิจ และสังคมมีการใช้แรงงาน เงินทุน ที่ดิน และทรัพยากรธรรมชาติอย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดจนรู้จักนำวัสดุเหลือใช้จากการผลิตหนึ่งมาหมุนเวียนใช้ประโยชน์ภายใน ไร่นาแบบครบวงจร

ณรงค์ หุตานัจกร (2532) ได้ให้ความหมายของระบบการเกษตรแบบผสมผสาน ว่าหมายถึงระบบการผลิตทางการเกษตรในระดับไร่นา(ระดับฟาร์ม) ที่มีกิจกรรมการผลิตตั้งแต่ 2 ชนิดขึ้นไป และกิจกรรมเหล่านี้จะสนับสนุนเกื้อกูลซึ่งกันและกัน เช่น กิจกรรม พืช-พืช พืช-สัตว์ สัตว์-ปลา พืช-ปลา และพืช-สัตว์-ปลา

คำว่าเกื้อกูลซึ่งกันและกัน หรือผสมผสานกันได้ดีหมายความว่า กิจกรรมต่างๆในระบบการผลิต ไม่ขัดแย้งกันในเรื่องการใช้ทรัพยากร ประสิทธิภาพในการผลิต และการใช้แรงงาน และกิจกรรมต่างๆ เหล่านี้เป็นประโยชน์ต่อกันทางใดทางหนึ่ง เช่น หมูกับปลา ข้าวโพดฝักอ่อนกับวัว ไก่บ้านกับผักสวนครัว

วิฑูรย์ เลี่ยนจำรูญ (2530) ระบบการเกษตรแบบผสมผสาน หมายถึง ระบบการเกษตรที่มีการเพาะปลูกและมีการเลี้ยงสัตว์หลายๆชนิดในพื้นที่เดียวกัน โดยที่กิจกรรมการผลิตแต่ละชนิดสามารถเกื้อกูลประโยชน์ต่อกันอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด โดยอาศัยหลักการของการอยู่ร่วมกันระหว่างพืชสัตว์สิ่งแวดล้อม ในระบบนิเวศเป็นแนวทางในการดำเนินกิจกรรมการผลิต

สรุป ระบบการเกษตรแบบผสมผสาน หมายถึง ระบบการผลิตทางการเกษตรในระดับไร่นา(ระดับฟาร์ม) ที่มีการเพาะปลูกพืชหรือการเลี้ยงสัตว์ตั้งแต่ 2 ชนิดขึ้นไปที่อยู่ในพื้นที่เดียวกัน ซึ่งกิจกรรมการผลิตแต่ละชนิดเกื้อกูลประโยชน์ต่อกันและกันอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด เช่น กิจกรรม พืช-พืช พืช-สัตว์ สัตว์-ปลา พืช-ปลา และพืช-สัตว์-ปลา โดยอาศัยหลักการอยู่ร่วมกันระหว่างพืช สัตว์และสิ่งแวดล้อมอย่างมีประสิทธิภาพโดยการผลิต ไม่ขัดแย้งกันในเรื่องการใช้ทรัพยากร ตลอดจนรู้จักนำวัสดุเหลือใช้จากการผลิตหนึ่งมาหมุนเวียนใช้ประโยชน์ภายใน ไร่นาแบบครบวงจร

วัตถุประสงค์ของการดำเนินการระบบการเกษตรแบบผสมผสาน

วิจิตร อาวะกุล (2527 : 27-28) เพื่อให้เกษตรกรได้มีรูปแบบของการดำเนินกิจกรรมทางการเกษตรที่เหมาะสม สามารถลดความเสี่ยงจากการดำเนินกิจกรรมพืชหลักเพียงอย่างเดียวแล้ว ยังสามารถเพิ่มการมีงานทำ ลดการเคลื่อนย้ายแรงงานมีรายได้อย่างต่อเนื่องและไม่มีอาหารเพียงพอแก่การบริโภค เพื่อให้มีการจัดทรัพยากรในระดับไร่นาได้อย่างเหมาะสม สามารถรักษาระดับความสมดุลของระบบนิเวศ ลดการใช้สารเคมีในการป้องกันกำจัดศัตรูพืช และมีการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ในรูปแบบต่างๆทดแทนการใช้สารเคมี ซึ่งจะสามารถช่วยปรับปรุงคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น

ประเภทของระบบการเกษตรแบบผสมผสาน

ระบบเกษตรแบบผสมผสาน แบ่งออกได้เป็น 3 ประเภท คือ

แบบดั้งเดิม จะเป็นประเภทเพื่อกินเพื่อใช้เป็นหลัก ซึ่งจะพบเห็นในเกษตรกรทั่วไปที่มีการปลูกพืช เลี้ยงสัตว์ หรือเลี้ยงปลา เพียงเพื่อประโยชน์สำหรับใช้บริโภคในครัวเรือน จึงเป็นแบบที่ไม่เหมาะสมสำหรับสภาพเศรษฐกิจสังคมในปัจจุบัน

แบบกึ่งการค้า จะเป็นประเภทที่เกษตรกรเคยผลิตสินค้าเกษตรเพียงชนิดเดียว อาจจะเป็นข้าวหรือพืชไร่ก็ตาม โดยผลิตเพื่อเป็นอาหารและเป็นรายได้หลัก แต่เนื่องจากการผลิตสินค้าดังกล่าวมีความเสี่ยงในด้านความแปรปรวนของสภาพแวดล้อม การเกิดระบาดของศัตรูพืช ความไม่แน่นอนของราคาผลิตผลจึงได้ดำเนินกิจกรรมในระบบแบบผสมผสานซึ่งเป็นวิธีหนึ่งที่สามารถลดความเสี่ยงได้ แต่เมื่อดำเนินการไปแล้วอาจก่อให้เกิดปัญหาตามมาคือ เกษตรกรมีความชำนาญเฉพาะการผลิตพืชหลัก ขาดทักษะในการผลิตกิจกรรมอื่นๆที่นำเข้าไปเพื่อการค้า และอ่อนแอทางเศรษฐกิจเกินกว่าที่จะพ่วงกับความผันแปรทางเศรษฐกิจในระบบการผลิตเชิงการค้า

แบบการค้า เป็นประเภทที่เหมาะสมกับเกษตรกรก้าวหน้า ซึ่งมีประสบการณ์และความสามารถในการผลิตเป็นการค้า เช่น สามารถจะผลิตพืช สัตว์หรือปลา ได้อย่างต่อเนื่องและมีตลาดที่แน่นอนรองรับ

ประเภทของกิจกรรมในระบบการเกษตรแบบผสมผสาน

ดังที่กล่าวมาแล้ว ระบบการเกษตรแบบผสมผสานประกอบด้วยกิจกรรมทางการเกษตรมากกว่า 2 กิจกรรมขึ้นไป และกิจกรรมนั้นๆจะต้องเกี่ยวเนื่องประโยชน์ซึ่งกันและกัน ดังนั้น จึงสามารถแบ่งกิจกรรมในระบบการเกษตรแบบผสมผสานได้ดังนี้

กิจกรรม พืช-พืช จะมีระบบที่สามารถพบเห็นได้ในลักษณะต่อไปนี้

- ระบบการปลูกไม้ยืนต้นและไม้ผลหลายชนิดในพื้นที่ป่า ซึ่งระบบนี้นอกจากจะได้ผลในด้านเศรษฐกิจแล้ว ยังสามารถอนุรักษ์ป่าไม้และระบบนิเวศไว้ได้อย่างดี เทคโนโลยีที่ใช้ดำเนินการจำเป็นต้องมีโดยเฉพาะ และไม่มีการใช้สารเคมีใด ๆ เพื่อการป้องกันกำจัดศัตรูพืชในประเทศไทย

สามารถพบเห็นได้ที่อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ บ้านศิรีวงศ์ อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช ฯลฯ

- ระบบที่เลียนแบบมาจากระบบแรก คือเป็นระบบที่ปลูกไม้ต่างระดับร่วมกัน ระบบนี้จะมีการปลูกทั้งไม้ยืนต้น ไม้ผล และพืชล้มลุกต่าง ๆ ร่วมกัน โดยพืชแต่ละระดับความสูงจะมีความเหมาะสมและเกื้อกูลประโยชน์ต่อกัน ในด้านความต้องการแสงแดด ธาตุอาหาร ความชุ่มชื้นของดิน เป็นต้น อันจะส่งผลให้เกษตรกรมีรายได้อย่างต่อเนื่อง ตัวอย่างที่พบเห็นได้แก่ การทำสวนของเกษตรกรในพื้นที่หลาย ๆ แห่ง เช่นที่ จังหวัดนนทบุรี สมุทรปราการ ปทุมธานี ฉะเชิงเทรา ฯลฯ

- ระบบการปลูกพืชแซมในสวนมะพร้าวเก่า ซึ่งจะพบเห็นได้ในบริเวณภาคใต้ที่มีการนำไม้ผลชนิดต่าง ๆ ตลอดจนพืชสินค้าใหม่ เช่น โกโก้ ไปปลูกแซมในสวนมะพร้าว การเกื้อกูลต่อกันก็คือมะพร้าวจะช่วยให้ความชุ่มชื้นและร่มเงาต่อพืชแซม และในทำนองกลับกันการดูแลพืชแซมโดยการใส่ปุ๋ย และมีเทคโนโลยีที่เหมาะสมแล้ว ผลประโยชน์ทางอ้อมก็จะตกถึงมะพร้าว ทำให้ผลผลิตมะพร้าว สูงขึ้น

- ระบบการปลูกพืชไร่ตระกูลถั่วแซมในระหว่างการปลูกพืชหลัก เช่น การปลูกถั่วเลี้ยงมือนางแซมในระหว่างแถวข้าวโพด ที่อำเภอน้ำเย็น จังหวัดอุบลราชธานี นอกจากจะทำให้เกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้นจากผลผลิตถั่วแล้ว ถ้วยยังสามารถปรับปรุงบำรุงดินให้ผลผลิตของข้าวโพดสูงขึ้นด้วย

กิจกรรม พืช – สัตว์ การปลูกพืชควบคู่กับการเลี้ยงสัตว์ เป็นระบบการเกษตรผสมผสานอีกชนิดหนึ่งที่พบเห็นได้ เช่น

- ระบบการปลูกข้าวโพดฝักอ่อน กับการเลี้ยงโค เกษตรกรจะได้รับเศษซากของต้นข้าวโพดฝักอ่อนมาเป็นอาหารให้กับโค และในทำนองเดียวกันก็ได้มูลโคมาช่วยในการปรับปรุงบำรุงดิน

- ระบบการเลี้ยงสัตว์ โดยเฉพาะ โคในพื้นที่สวนป่า พื้นที่สวนมะพร้าว สวนยางพารา ก็จะก่อให้เกิดการเกื้อกูลประโยชน์ซึ่งกันและกัน ในด้านสัตว์ช่วยกำจัดวัชพืช และมูลสัตว์ก็ช่วยปรับระดับความอุดมสมบูรณ์ของดิน

- ระบบการเลี้ยงสัตว์น้ำในพื้นที่ป่าชายเลนซึ่งจะเป็นระบบการผสมผสานและเกื้อกูลประโยชน์ซึ่งกันและกัน ระหว่างสัตว์น้ำ เช่น กุ้ง หอย ปู ปลา กับป่าชายเลน

กิจกรรม พืช – ปลา

- ระบบการปลูกพืชควบคู่กับการเลี้ยงปลา จะมีตัวอย่างให้เห็นโดยทั่ว ๆ ไปในพื้นที่เกษตรกร โดยจะเห็นว่าเกษตรกรมีการขุดบ่อน้ำได้เพื่อกักเก็บไว้ใช้ประโยชน์ในด้านอุปโภคและไว้ให้น้ำกับพืช พื้นที่น้ำในบ่อก็จะมี การปลูกพืชน้ำ บนคันขอบบ่อก็จะมี การปลูกพืชผักไม้ผล และในทำนองเดียวกัน ก็จะมีการเลี้ยงปลาในพืชน้ำ เช่น ปลานิล ปลาไน ปลาคะเทียน ซึ่งปลาเหล่านี้ก็จะได้อาหารจากพืชน้ำ และเศษพืชผักต่าง ๆ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

- ระบบการเลี้ยงปลาในนาข้าว จะพบเห็นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งเป็นแหล่งที่ขาดอาหารโปรตีน การเลี้ยงปลาในนาข้าว นอกจากเกษตรกรจะมีรายได้เพิ่มขึ้น มีอาหารบริโภคแล้ว ปลายังช่วยให้ผลผลิตข้าวสูงขึ้นด้วย

กิจกรรม สัตว์ – ปลา

- ระบบการเกษตรผสมผสานแบบนี้จะพบเห็นได้ในพื้นที่เกษตรกรที่มีการขุดบ่อเลี้ยงปลา ปลาที่เลี้ยงได้แก่ ปลาดุก ปลาช่อน ส่วนสัตว์ที่เลี้ยงส่วนใหญ่ได้แก่ ไก่ เป็ด และหมู โดยจะเลี้ยงบนพื้นที่บ่อ หรือบนคันขอบบ่อ ข้อจำกัดของการดำเนินการตามระบบนี้ คือ ขนาดของบ่อ ปริมาณสัตว์และปลาที่จะเลี้ยงจะต้องมีความสัมพันธ์กันและมีอัตราที่เหมาะสมต่อกัน จึงจะก่อให้เกิดการเกื้อกูลประโยชน์ต่อกันสูงสุด

กิจกรรม พืช – สัตว์ – ปลา

- ระบบการเกษตรแบบนี้จะพบเห็นได้ในพื้นที่เกษตรกรที่มีพื้นที่ดิน แรงงานและทุนที่เหมาะสม โดยเกษตรกรอาจจะมีกิจกรรมหลักเป็นการปลูกพืชหรือเลี้ยงสัตว์ หรือเลี้ยงปลาก็แล้วแต่จุดประสงค์ของเกษตรกรแต่ละราย และในทำนองเดียวกัน ก็อาจจะมีการปลูกพืช หรือเลี้ยงสัตว์ หรือเลี้ยงปลาเป็นกิจกรรมรองหรือกิจกรรมเสริม ซึ่งกิจกรรมที่นำมาดำเนินการเหล่านี้ อาจเกื้อกูลประโยชน์ มีความสัมพันธ์กันทั้งทางตรงและทางอ้อม เช่น มีการนำผลิตภัณฑ์หรือเศษเหลือของพืช ไปใช้เลี้ยงสัตว์หรือปลา และนำมูลสัตว์กลับไปใช้ปรับปรุงดิน มีการนำน้ำในบ่อมาให้กับพืช เป็นต้น

ข้อดีข้อจำกัดของการทำการเกษตรแบบผสมผสาน

ข้อดี การดำเนินระบบการเกษตรแบบผสมผสานมีข้อดีดังนี้

1. ลดความเสี่ยงจากความแปรปรวนของสภาพลม ฟ้า อากาศ ราคาผลิตผลที่ไม่แน่นอน และผลกระทบทำลายของศัตรูพืช

2. เพิ่มประสิทธิภาพการใช้ทรัพยากรในฟาร์ม (ที่ดิน แรงงาน และเงินทุน)

3. มีอาหารเพียงพอแก่การบริโภคและมีรายได้ต่อเนื่องตลอดปี

4. การเพิ่มการมีงานทำ ลดการเคลื่อนย้ายแรงงานจากภาคเกษตรไปสู่ภาคอื่น ๆ

5. การมีรายได้ได้อย่างต่อเนื่อง

6. สามารถปรับปรุงรักษาสภาพแวดล้อมไม่ให้เสื่อมโทรมรักษาสมดุลของธรรมชาติไว้

ข้อจำกัด แต่อย่างไรก็ดีการดำเนินระบบการเกษตรผสมผสานจะต้องมีเงื่อนไขดังต่อไปนี้

1. เกษตรกรต้องมีที่ดิน ทุน แรงงานที่เหมาะสม

2. เกษตรกรต้องมีความมานะ อดทน และขยัน

3. ต้องมีการจัดสรรแรงงานภายในฟาร์มอย่างเหมาะสม

4. ต้องมีตลาดรองรับสินค้าเกษตรที่จะผลิตขึ้น

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

4. สภาพพื้นฐานอำเภอสนามชัยเขต

สภาพความเป็นอยู่โดยทั่วไป

สำนักงานสถิติจังหวัดฉะเชิงเทรา (2542) ประชาชนส่วนใหญ่ของอำเภอสนามชัยเขต ประกอบอาชีพทางการเกษตร คือ ทำนา ทำไร่ ข้าวโพด มันสำปะหลัง ถั่วเหลือง ถั่วลิสง อ้อย ทำสวนมะม่วง มะพร้าว ขนุน และมีการชุกบ่อเลี้ยงปลา สภาพความเป็นอยู่สงบเรียบง่าย อยู่กันแบบเครือญาติ มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกันในชุมชน การคมนาคมไม่ค่อยสะดวก ในบางพื้นที่ยังไม่มีถนนลาดยางเข้าไปถึง ประกอบกับประชาชนส่วนใหญ่จะอาศัยอยู่นอกเขตเทศบาล แต่ก็มีรถโดยสารประจำทางระหว่างชุมชน ด้านสาธารณูปโภคมีไฟฟ้า และน้ำประปาใช้เกือบทุกครอบครัว การทำการเกษตรพึ่งพาอาศัยธรรมชาติเป็นส่วนใหญ่ มีการใช้เทคโนโลยีในการทำการเกษตรน้อย สภาพความเป็นอยู่ค่อนข้างลำบาก ผลผลิตทางการเกษตรไม่ได้ผลเท่าที่ควร เนื่องจากขาดแคลนแหล่งน้ำใช้ในการทำการเกษตร ภูมิอากาศค่อนข้างร้อน และแห้งแล้ง

ลักษณะสภาพพื้นที่

1. พื้นที่ลุ่มต่ำ สภาพพื้นที่มีลักษณะเป็นที่ลุ่มต่ำใช้ทำนาเป็นส่วนใหญ่ เป็นดินเปรี้ยวจัด เนื้อดินเป็นดินเหนียว การระบายน้ำเลว
2. พื้นที่ดอน สภาพพื้นที่มีลักษณะเป็นลูกคลื่นลอนลาด ความลาดชัน 2 - 5 เป็นส่วนใหญ่ และจะพบเนินเขาเป็นหย่อม ๆ ลักษณะดินเป็นพวกดินร่วน ดินทราย และดินร่วนเหนียวปนทราย ทั้งที่เป็นดินลึกและดินตื้น

ลักษณะการใช้ที่ดินและการชลประทาน

ดินในเขตนี้ค่อนข้างแตกต่างกันมากทั้งด้านภูมิอากาศของดิน วัตถุกำเนิดของดินและพืชพรรณที่ปกคลุม เกษตรกรส่วนใหญ่มีการปลูกข้าว ปลูกพืชไร่และไม้ยืนต้นแต่อยู่ในสภาพที่มีปริมาณฝนค่อนข้างต่ำ อีกทั้งยังเป็นเขตที่เกษตรกรมีรายได้นอกจากรายได้จากพืชและสัตว์

พืชและระบบการปลูกพืชที่สำคัญ

เกษตรกรในพื้นที่นี้มีการปลูกข้าวเป็นพืชหลัก โดยการปลูกข้าวนาปี ข้าวนาปรัง ข้าวโพด มันสำปะหลัง อ้อย ถั่วเหลือง ถั่วลิสง มะพร้าว มะม่วง แดงโม และพืชผักต่าง ๆ

5. ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สายหยุด คงชะฤทธิ (2527) ได้ศึกษาถึงการยอมรับการทำไร่นาโดยวิธีการอนุรักษ์ดินและน้ำ เขตโครงการจัดการลุ่มน้ำแม่สา อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ พบว่าการจะส่งเสริมการทำไร่นา โดยวิธีการอนุรักษ์ดินและน้ำ ต้องเข้าใจและศึกษาลักษณะเศรษฐกิจสังคมของเกษตรกรเพื่อเป็นพื้นฐานในการส่งเสริม เพราะพื้นฐานทางเศรษฐกิจสังคมของเกษตรกรมีความสัมพันธ์กับการจัดการดิน โดยใช้พืชพรรณ ในขณะที่รายได้ ขนาดที่ทำกินและแหล่งข่าว มีผลต่อวิธีการอนุรักษ์ดินและน้ำ การยอมรับพันธุ์พืชที่ส่งเสริมสัมพันธ์กับพื้นฐานการศึกษา ขนาดที่ทำกิน จำนวนแรงงาน และจำนวนสมาชิกในครัวเรือน การปรับปรุงดินโดยการใช้น้ำสัมพันธ์กับสมาชิกในครัวเรือน และความสัมพันธ์ดังกล่าวมีผลทำให้เกษตรกรมีวิธีการอนุรักษ์ดินและน้ำแตกต่างกัน

สุวรรณดี สิมะกรพันธ์ (2527) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการยอมรับเทคโนโลยีทางการเกษตรของเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่เนื้อ จังหวัดฉะเชิงเทรา พบว่า การประสบการณ์ในการเลี้ยงไก่เนื้อมาก่อน จะมีผลต่อการยอมรับเทคโนโลยีทางการเกษตรของเกษตรกร

วิทยา คำรงเกียรติศักดิ์ (2529) ได้ทำการศึกษาและพบว่านอกจากสภาพเศรษฐกิจสังคมจะมีความสัมพันธ์กับการยอมรับนวัตกรรมทางการเกษตรแล้ว ปัจจัยสภาพเดิมหรือประสบการณ์เดิมก็มีอิทธิพลต่อการยอมรับด้วยเช่นกัน กล่าวคือ ถ้าประสบการณ์ทางการเกษตรเป็นประสบการณ์ที่ดี ก็ส่งผลให้เกษตรกรยอมรับนวัตกรรมทางการเกษตรได้เร็วขึ้น ในทางตรงกันข้าม ถ้าประสบการณ์เดิมทางการเกษตรเป็นประสบการณ์ที่ไม่ดี เกษตรกรอาจจะยอมรับหรือไม่ยอมรับนวัตกรรมทางการเกษตรได้ เกษตรกรที่มีประสบการณ์เดิมทางการเกษตรมาก เป็นผู้ที่ยอมรับนวัตกรรมทางการเกษตรได้เร็วกว่าเกษตรกรที่มีประสบการณ์ทางการเกษตรน้อย ซึ่งผลการศึกษามีความสอดคล้องกัน ในทุกพื้นที่ที่ทำการศึกษา

บุญเกิด บุคคะ (2524) ได้ศึกษาลักษณะที่มีความสัมพันธ์กับการยอมรับเทคโนโลยีใหม่ทางการเกษตรในประเทศไทยในเรื่องการเปลี่ยนพันธุ์พืชใหม่ พบว่าตัวแปรที่มีอิทธิพลทำให้เกษตรกรยอมรับที่จะเปลี่ยนพันธุ์ใหม่ ได้แก่ ระดับการศึกษาของสมาชิกในครอบครัว ปัจจัยด้านการลงทุนและความสะดวกในการคมนาคม ส่วนตัวแปรที่มีอิทธิพลทำให้เกษตรกรไม่ยอมรับคือ อายุที่สูงขึ้นของหัวหน้าครัวเรือน และทำเลที่อยู่ของเกษตรกรนั้น ๆ คือ ยิ่งอยู่ในถิ่นทุรกันดารการที่จะยอมรับการเปลี่ยนพันธุ์ใหม่ยิ่งน้อยลง

สมพล ชื่นธีรวงศ์ (2521) ได้ศึกษาเกี่ยวกับกระบวนการยอมรับวิทยาการเกษตรแผนใหม่ตามโครงการเจ้าพระยาตอนบนของเกษตรกร ในท้องที่ตำบลแพรงศรีราชา อำเภอสุวรรณบุรี จังหวัด

ชัยนาท พบว่า ระดับการศึกษาของเกษตรกรมีผลต่อกระบวนการยอมรับวิทยาการเกษตรแผนใหม่ และรายได้ของเกษตรกร ไม่มีผลต่อกระบวนการยอมรับวิทยาการแผนใหม่

สมภพ เพชรรัตน์ (2523) ได้ศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการยอมรับ-ไม่ยอมรับเทคโนโลยีทางการเกษตร พบว่าการที่เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรมีเวลาให้กับเกษตรกรได้ปรึกษาปัญหาต่างๆ ทาง การเกษตร เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เกษตรกรยอมรับเทคโนโลยีทางการเกษตร ผลการศึกษานี้ สอดคล้องกับผลการศึกษาของพิมพ์จันทร์ ใจวงศ์ (2526) ซึ่งพบว่า ความน่าเชื่อถือของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมมีอิทธิพลต่อการยอมรับวิทยาการแผนใหม่ในการเพาะเลี้ยงกุ้งทะเลของสมาชิกสหกรณ์นิคม ตำบลโคกขาม จังหวัดสมุทรสาคร

ไพบุลย์ สุทรสุภา (2525) ได้ศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยบางประการที่มีผลต่อการยอมรับการ เกษตรแผนใหม่ของเกษตรกร ในจังหวัดเชียงใหม่ ได้พบว่าปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับการเกษตรแผน ใหม่ของเกษตรกร คือ การติดต่อกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมและแหล่งข้อมูลทางการเกษตรของเกษตรกร และ อายุของเกษตรกร ระดับการศึกษา พื้นที่ในการทำเกษตร ไม่มีผลต่อการยอมรับการเกษตรแผนใหม่

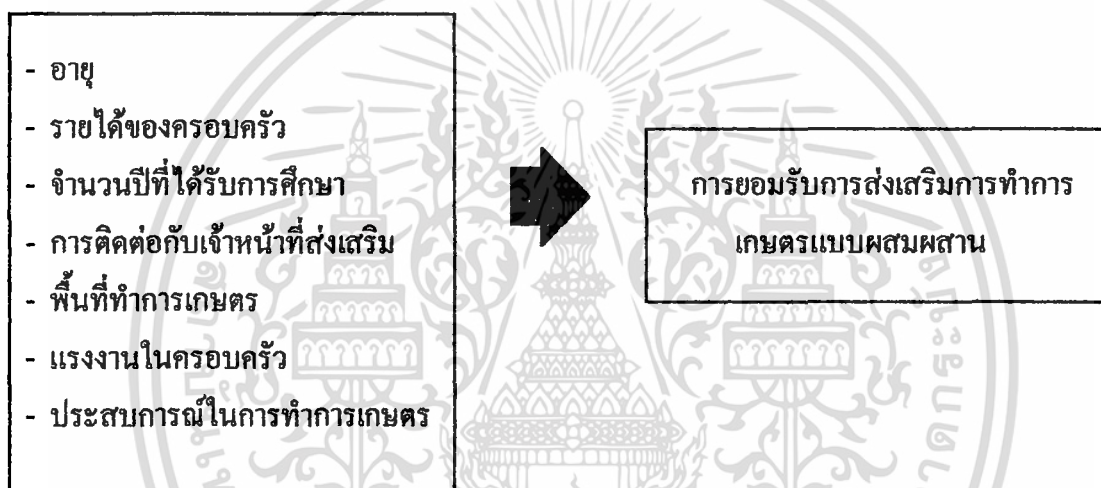
สหัส นิลพันธ์ (2518) ได้ทำการศึกษาถึงปัจจัยบางประการที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยอมรับการใช้ปุ๋ยมาร์ลเพื่อปรับปรุงดินเปรี้ยวของเกษตรกรในตำบลศรีษะกระบือ อำเภอองครักษ์ จังหวัด นครนายก พบว่าปัจจัยที่มีผลต่อกับกระบวนการยอมรับการใช้ปุ๋ยมาร์ลเพื่อปรับปรุงดินเปรี้ยวของ เกษตรกร คือ อายุ ระดับการศึกษา การติดต่อกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมและแหล่งข้อมูลทางการเกษตร พื้นที่ ทำการเกษตร และพบว่าแรงงานในครอบครัวไม่มีผลต่อกับกระบวนการยอมรับการใช้ปุ๋ยมาร์ลเพื่อ ปรับปรุงดินเปรี้ยวของเกษตรกร

จากศึกษาและการตรวจเอกสารข้างต้น จึงเกิดกรอบแนวคิดในการทำวิจัย ดังนี้

กรอบแนวคิด

ตัวแปรอิสระ

ตัวแปรตาม

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

บทที่ 3

วิธีการวิจัย

(Research Methodologies)

ประชากร (Population)

ประชากรที่ใช้ในการทำการวิจัยในครั้งนี้ คือ ครั้วเรือนเกษตรกรในอำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา จำนวนทั้งหมด 11,139 ครั้วเรือน

กลุ่มตัวอย่างและการสุ่มตัวอย่าง (Sample and Sampling Procedure)

การสุ่มตัวอย่างในการศึกษาครั้งนี้ ใช้การสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Sample Random Sampling) จากจำนวนครั้วเรือนเกษตรกร 11,139 ครั้วเรือน โดยหาขนาดของกลุ่มตัวอย่างจากสูตรการหาขนาดของกลุ่มตัวอย่างของ Taro Yamane ใช้ค่าความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้ที่ 0.1 = ค่าความเชื่อมั่นที่ 90%

$$n = \frac{N}{1 + Ne^2}$$

เมื่อ n = จำนวนตัวอย่าง
 N = จำนวนประชากร
 E = ค่าความคลาดเคลื่อน (กำหนดไว้ = 0.1)

$$\begin{aligned} \text{แทนค่าในสูตร} &= \frac{11,139}{1 + 11,139 (0.1)^2} \\ &= 99.11 \end{aligned}$$

ขนาดตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้มี 100 ชุด

เนื่องจากการทำวิจัยครั้งนี้ได้ทำการเก็บข้อมูลมากกว่าตัวอย่างที่กำหนด ทั้งนี้เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่สมบูรณ์และครบถ้วนมากที่สุด และเมื่อคัดเลือกแบบสัมภาษณ์แล้วพบว่า มีแบบสัมภาษณ์ที่สมบูรณ์ทั้งสิ้น 104 ชุด จึงนำมาวิเคราะห์ทั้งหมด

เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล (The Research Instruments)

การเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ ทำโดยใช้แบบสัมภาษณ์ คือ แบบปลายปิด (Close – ended Question) และปลายเปิด (Open – ended Question) โดยแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

- ตอนที่ 1 สภาพพื้นฐานทางด้านเศรษฐกิจ และสังคมของเกษตรกร
- ตอนที่ 2 ลักษณะการทำการเกษตรแบบผสมผสานของเกษตรกร
- ตอนที่ 3 ปัญหาและข้อเสนอแนะของเกษตรกรในการส่งเสริมการทำการเกษตรแบบผสมผสาน

การทดสอบเครื่องมือในการวิจัย (Pre – Test)

ดำเนินการทดสอบแบบสัมภาษณ์กับเกษตรกรที่ทำการเกษตรในพื้นที่อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา จำนวน 10 คน ซึ่งเป็นเกษตรกรที่คุ้นลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มที่จะทำการศึกษา เพื่อปรับปรุงแก้ไขในส่วนที่บกพร่องของแบบสัมภาษณ์

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล (Data Gathering)

การวิจัยครั้งนี้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลใน 2 ลักษณะ คือ

1. ข้อมูลทุติยภูมิโดยการเก็บรวบรวมข้อมูล จากเอกสารสิ่งพิมพ์ที่เกี่ยวข้อง บทความทางวิชาการ หนังสือ ตำรา และจากการศึกษางานวิจัยที่มีผู้ทำการศึกษามาแล้ว
2. ข้อมูลปฐมภูมิโดยการเก็บรวบรวมข้อมูล จากการสัมภาษณ์เกษตรกรที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง

วิธีวิเคราะห์ข้อมูล (Method of Analysis)

เมื่อได้แบบสัมภาษณ์และเก็บรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยเรียบร้อยแล้วผู้วิจัยได้นำเอาข้อมูลเหล่านี้มาจัดหมวดหมู่ และบันทึกคะแนนแต่ละข้อแต่ละคน หลังจากนั้นจึงนำไปวิเคราะห์ทางสถิติ ดังนี้

1. ข้อมูลทั่วไปด้านเศรษฐกิจ สังคม และด้านอื่นๆ ได้แสดงผลการวิเคราะห์เป็นค่าร้อยละ (percentage)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ส่วนการวัดระดับการติดต่อกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมและแหล่งข้อมูลทางการเกษตรได้ทำการวัดโดยดัดแปลงจากผลงานของไพบุลย์ (2534) ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงการวัดระดับการติดต่อกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมและแหล่งข้อมูลทางการเกษตร 0

คำถาม	คำตอบ	คะแนน
1. ในปีที่แล้วท่านเคยปรึกษาหารือกับเพื่อนบ้าน เกี่ยวกับการทำการเกษตร	ไม่เคย	0
	เคย	1
2. ในปีที่แล้วเจ้าหน้าที่ส่งเสริมมาพบท่านที่บ้าน หรือไม่	ไม่ติดต่อ	0
	1-3 ครั้ง	2
	4 ครั้งขึ้นไป	3
3. ในปีที่แล้วท่านได้พบปะกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริม ที่สำนักงานหรือไม่	ไม่ไปพบ	0
	1-3 ครั้ง	4
	4 ครั้งขึ้นไป	5
4. ขณะนี้ท่านเป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกรหรือ สมาชิกสหกรณ์หรือไม่	เป็น	6
	ไม่เป็น	0
5. ในปีที่แล้วท่านได้เข้าร่วมประชุมกับเจ้าหน้าที่ ส่งเสริมกี่ครั้ง	ไม่เข้าประชุม	0
	1-2 ครั้ง	7
	หลายครั้ง	8
รวม		36

และนำคะแนนที่ได้มาจัดระดับ ดังนี้ คือ

- ระดับมาก คือ มีคะแนนมากกว่า 20 คะแนนขึ้นไป
ระดับปานกลาง คือ มีคะแนนระหว่าง 11-20 คะแนน
ระดับน้อย คือ มีคะแนนระหว่าง 1-10 คะแนน
ไม่ได้ติดต่อ คือ ไม่มีคะแนน

2. ข้อมูลที่เกี่ยวกับลักษณะการยอมรับการส่งเสริมการทำเกษตรแบบผสมผสานของเกษตรกร ได้แสดงผลการวิเคราะห์เป็นค่าร้อยละ (percentage)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ส่วนการวิเคราะห์การยอมรับการส่งเสริมการทำการเกษตรแบบผสมผสานของเกษตรกร
ได้จัดระดับการยอมรับตามจำนวนกิจกรรมที่ปฏิบัติจริงในไร่นาดังนี้

ยอมรับมากที่สุด คือ เกษตรกรยอมรับกิจกรรมและนำมาปฏิบัติจริงในไร่นา 6-8 อย่าง
ยอมรับปานกลาง คือ เกษตรกรยอมรับกิจกรรมและนำมาปฏิบัติจริงในไร่นา 3-5 อย่าง
ยอมรับน้อย คือ เกษตรกรยอมรับกิจกรรมและนำมาปฏิบัติจริงในไร่นา 1-2 อย่าง
ไม่ยอมรับเลย คือ เกษตรกรไม่ยอมรับกิจกรรมในการทำการเกษตรแบบผสมผสานโดย
ไม่นำกิจกรรมใดๆ ไปปฏิบัติในไร่นาเลย

3. การทดสอบสมมติฐาน การคำนวณค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน
(Pearson's Product Moment Correlation) ซึ่งเป็นสหสัมพันธ์อย่างง่าย (simple correlation) โดย
จะทำการทดสอบตัวแปรอิสระแต่ละตัวกับการยอมรับการส่งเสริมการทำการเกษตรแบบผสมผสาน
ว่ามีความสัมพันธ์กันหรือไม่ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 ซึ่งการทดสอบความสัมพันธ์นี้เรียกว่า การ
ทดสอบความเป็นอิสระ ระหว่างตัวแปรโดยสถิติที่ใช้ทดสอบสมมติฐาน คือ Correlations

4. ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาของเกษตรกรในการยอมรับการส่งเสริมการทำการเกษตรแบบ
ผสมผสาน แสดงผลการวิเคราะห์เป็นค่าร้อยละ (percentage)

ระยะเวลาและสถานที่ (Duration and Location of the study)

การศึกษาการวิจัยครั้งนี้ ใช้เวลาในการศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูล รวมระยะเวลา
ประมาณ 8 เดือน ตั้งแต่เดือน สิงหาคม พ.ศ. 2543 ถึงเดือนมีนาคม พ.ศ. 2544 โดยทำการเก็บข้อมูล
จากกลุ่มตัวอย่างใน อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา

ตารางที่ 2 แสดงระยะเวลาดำเนินการ

ลำดับที่	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.
1. ศึกษา, เขียน โครงร่าง									
2. เก็บรวบรวมข้อมูล									
3. วิเคราะห์ข้อมูล									
4. สรุปและจัดทำรูปเล่ม									

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

บทที่ 4
ผลการวิเคราะห์ข้อมูล
(Data Analysis)

การวิจัยครั้งนี้ มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาปัจจัยบางประการที่มีความสัมพันธ์กับการยอมรับการส่งเสริมการเกษตรแบบผสมผสานของเกษตรกร อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา ซึ่งการนำเสนอผลการศึกษานี้ จะนำเสนอเป็นตอนๆ ดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 สภาพพื้นฐานทางเศรษฐกิจ และสังคมของเกษตรกร

ตอนที่ 2 ปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับการส่งเสริมการทำการเกษตรแบบผสมผสาน

ส่วนที่ 1 การยอมรับการส่งเสริมการทำการเกษตรแบบผสมผสานของเกษตรกรในแต่ละกิจกรรม

ส่วนที่ 2 การยอมรับการส่งเสริมการทำการเกษตรแบบผสมผสานจำแนกตามลักษณะปัจจัยพื้นฐาน

ส่วนที่ 3 ผลการทดสอบสมมติฐาน

ตอนที่ 3 ปัญหาในการทำการเกษตรแบบผสมผสาน

ตอนที่ 1 สภาพพื้นฐานทางเศรษฐกิจ และสังคมของเกษตรกร

สภาพพื้นฐานทางเศรษฐกิจ และสังคม ของเกษตรกรอำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา (ตารางที่ 3)

1. เพศ

จากผลการวิจัยพบว่า มีเพศชายจำนวน 58 คน เพศหญิงจำนวน 46 คน คิดเป็นร้อยละ 55.8 และ 44.2 ตามลำดับ

2. อายุ

จากการศึกษาพบว่า เกษตรกรมีอายุระหว่าง 31- 40 ปีมากที่สุดจำนวน 40 คน คิดเป็นร้อยละ 38.5 รองลงมาคืออายุระหว่าง 41 - 50 ปี จำนวน 22 คน คิดเป็นร้อยละ 21.2 มีอายุอยู่ระหว่าง 51 - 60 ปี จำนวน 21 คน คิดเป็นร้อยละ 20.2 มีอายุมากกว่า 60 ปีขึ้นไปจำนวน 11 คน คิดเป็นร้อยละ 10.6 และมีอายุอยู่ระหว่าง 21 - 30 ปี น้อยที่สุดจำนวน 10 คน ร้อยละ 9.6

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

3. จำนวนปีที่ทำการศึกษา

จากผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรได้รับการศึกษาระหว่าง 1-4 ปี มากที่สุดจำนวน 57 คน คิดเป็นร้อยละ 54.8 รองลงมาเกษตรกรได้รับการศึกษา 5-7 ปี จำนวน 23 คน คิดเป็นร้อยละ 22.1 เกษตรกรที่ได้รับการศึกษามากกว่า 7 ปีขึ้นไป จำนวน 16 คนคิดเป็นร้อยละ 15.4 ปี และที่ไม่ได้รับการศึกษาน้อยที่สุดจำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละ 7.7

4. จำนวนสมาชิกในครอบครัว

จากผลการวิจัยพบว่า ส่วนใหญ่มีสมาชิกในครอบครัว 4-6 คน มีจำนวน 74 คน คิดเป็นร้อยละ 71.2 รองลงมามีจำนวนสมาชิกในครอบครัว 1-3 คนมีจำนวน 22 คน คิดเป็นร้อยละ 21.2 และมีจำนวนสมาชิกมากกว่า 6 คนขึ้นไปน้อยที่สุดจำนวน 8 คนร้อยละ 7.7

5. แรงงานในครอบครัว

จากผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่มีแรงงานทางการเกษตรในครอบครัว 1-2 คน จำนวน 78 คนคิดเป็นร้อยละ 75 และมีแรงงานทางการเกษตรมากกว่า 2 คนขึ้นไปจำนวน 26 คน คิดเป็น ร้อยละ 25

6. พื้นที่ทำการเกษตร

จากผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่มีพื้นที่ทำการเกษตรอยู่ระหว่าง 1-15 ไร่ จำนวน 66 คน คิดเป็นร้อยละ 63.5 รองลงมามีพื้นที่ทำการเกษตรอยู่ระหว่าง 16-30 ไร่ จำนวน 24 คน คิดเป็นร้อยละ 23.1 มีพื้นที่ทำการเกษตรอยู่ระหว่าง 31-45 ไร่ จำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 6.7 มีพื้นที่ทำการเกษตรอยู่ระหว่าง 46-60 ไร่ จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 4.8 และมีพื้นที่ทำการเกษตรมากกว่า 60 ไร่ขึ้นไปจำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 1.9

7. ประสบการณ์ในการทำการเกษตร

จากผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรมีประสบการณ์อยู่ระหว่าง 1-10 ปี มากที่สุดจำนวน 57 คน คิดเป็นร้อยละ 54.8 รองลงมามีประสบการณ์อยู่ระหว่าง 11-20 ปี จำนวน 38 คน คิดเป็นร้อยละ 36.5 มีประสบการณ์อยู่ระหว่าง 21-30 ปี จำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละ 7.7 และมีประสบการณ์มากกว่า 30 ปีขึ้นไปน้อยที่สุด จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 1

8. สินเชื่อเพื่อการเกษตร

จากผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ใช้สินเชื่อเพื่อการเกษตร จำนวน 70 คน คิดเป็นร้อยละ 67.3 และไม่ใช้สินเชื่อเพื่อการเกษตร จำนวน 34 คน คิดเป็นร้อยละ 32.7

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

9. รายได้ของครัวเรือน

จากผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรมีรายได้มากกว่า 40,000 บาท มากที่สุดจำนวน 32 คน คิดเป็นร้อยละ 30.8 รองลงมามีรายได้อยู่ระหว่าง 10,001-20,000 บาท จำนวน 29 คน คิดเป็นร้อยละ 27.9 มีรายได้อยู่ในระหว่าง 20,001-30,000 บาท จำนวน 22 คน คิดเป็นร้อยละ 22.1 มีรายได้อยู่ระหว่าง 30,001-40,000 บาท จำนวน 13 คน คิดเป็นร้อยละ 12.5 และมีรายได้ต่ำกว่า 10,000 บาท น้อยที่สุดจำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 6.7

10. การติดต่อกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมและแหล่งข้อมูลทางการเกษตร

ในการวิจัยครั้งนี้การติดต่อกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมและแหล่งข้อมูลทางการเกษตร หมายถึง การได้พบปะกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร การเป็นสมาชิกกลุ่มต่าง ๆ และการร่วมประชุมการติดต่อกับเพื่อนบ้านที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร ในช่วงระยะเวลา 1 ปีที่ผ่านมาโดยการให้คะแนนตามลำดับความสำคัญจากน้อยไปหามาก (ดูรายละเอียดหน้า 22) จากผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรมีการติดต่อกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมและแหล่งข้อมูลทางการเกษตรในระดับปานกลาง มากที่สุดจำนวน 40 คน คิดเป็นร้อยละ 38.5 รองลงมามีการติดต่อกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมและแหล่งข้อมูลทางการเกษตรในระดับมาก จำนวน 27 คน คิดเป็นร้อยละ 26.0 มีการติดต่อกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมและแหล่งข้อมูลทางการเกษตรในระดับน้อย จำนวน 20 คน คิดเป็นร้อยละ 19.2 และไม่ได้ติดต่อกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมและแหล่งข้อมูลทางการเกษตร น้อยที่สุดจำนวน 17 คน คิดเป็นร้อยละ 16.3

11. การรับฟังข่าวสาร

จากผลการวิจัยพบว่า มีเกษตรกรที่ได้รับฟังข่าวสารการเกษตรทางโทรทัศน์ มากที่สุดจำนวน 86 คน คิดเป็นร้อยละ 36.0 รองลงมาได้รับข่าวสารการเกษตรทางวิทยุ จำนวน 41 คน คิดเป็นร้อยละ 17.1 ได้รับข่าวสารการเกษตรจากการอ่านหนังสือพิมพ์ จำนวน 38 คน ได้รับข่าวสารการเกษตรร้อยละ 15.9 ได้รับข่าวสารการเกษตรจากการอ่านนิตยสาร, วารสารเกษตร จำนวน 36 คน คิดเป็นร้อยละ 15.1 ได้รับข่าวสารการเกษตรจากการอ่านเอกสารเผยแพร่ทางการเกษตร จำนวน 26 คน คิดเป็นร้อยละ 10.9 และไม่ได้รับข่าวสารทางการเกษตรเลย เนื่องจากเกษตรกรไม่มีเวลาพอที่จะรับฟังข่าวสาร น้อยที่สุดจำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละ 5

ตารางที่ 3 แสดงสภาพพื้นฐานทางเศรษฐกิจ และสังคมของเกษตรกร

รายการ	จำนวน (คน) (N = 104)	ร้อยละ (%)
1. เพศ		
ชาย	58	55.8
หญิง	46	44.2
2. อายุ (ปี)		
21- 30	10	9.6
31- 40	40	38.5
41- 50	22	21.2
51- 60	21	20.2
มากกว่า 60	11	10.6
3. จำนวนปีที่ทำการศึกษ (ปี)		
ไม่ได้รับการศึกษา	8	7.7
1-4	57	54.8
5-7	23	22.1
มากกว่า 7	16	15.4
4. จำนวนสมาชิกในครอบครัว (คน)		
1-3	22	21.2
4-6	74	71.2
มากกว่า 6	8	7.7
5. แรงงานในครอบครัว (คน)		
1-2	78	75.0
มากกว่า 3	26	25.0

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 4 (ต่อ)

รายการ	จำนวน (คน) (N = 104)	ร้อยละ (%)
6. พื้นที่ทำการเกษตร (ไร่)		
1 - 15	66	63.5
16 - 30	24	23.1
31 - 45	7	6.7
46 - 60	5	4.8
มากกว่า 60	2	1.9
7. ประสบการณ์ในการทำการเกษตร (ปี)		
1 - 10	57	54.8
11 - 20	38	36.5
21 - 30	8	7.7
มากกว่า 30	1	1.0
8. ดินเชื่อการเกษตร		
ใช้	34	32.7
ไม่ใช้	70	67.3
9. รายได้ของครัวเรือน (บาท)		
ต่ำกว่า 10,000	7	6.7
10,001 - 20,000	29	27.9
20,001 - 30,000	23	22.1
30,001 - 40,000	13	12.5
มากกว่า 40,000	32	30.8

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 3 (ต่อ)

รายการ	จำนวน (คน) (N = 104)	ร้อยละ (%)
10. การติดต่อกับเจ้าหน้าที่และแหล่งข้อมูลทางการเกษตร		
ไม่ติดต่อกับเจ้าหน้าที่	17	16.3
น้อย	20	19.2
ปานกลาง	40	38.5
มาก	27	26.0
11. การรับฟังข่าวสาร (N = 239) *		
วิทยุ	41	17.1
โทรทัศน์	86	36.0
หนังสือพิมพ์	38	15.9
เอกสารเผยแพร่การเกษตร	26	10.9
นิตยสาร , วารสารการเกษตร	36	15.1
ไม่เปิดรับข่าวสาร	12	5.0

* การรับฟังข่าวสารของเกษตรกรตอบปัญหามากกว่า 1 ข้อ

ตอนที่ 2 ปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับการส่งเสริมการทำการเกษตรแบบผสมผสาน
แยกการศึกษาออกเป็น 3 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 การยอมรับการส่งเสริมการทำการเกษตรแบบผสมผสานของเกษตรกร ในแต่ละกิจกรรมที่กำหนดไว้ (ตารางที่ 4)

1. การทำกิจกรรมการผลิตตั้งแต่ 2 ชนิดขึ้นไป ในพื้นที่เดียวกัน มีเกษตรกรที่ยอมรับจำนวน 78 คน คิดเป็นร้อยละ 25

2. กิจกรรมการผลิตแต่ละชนิดมีการสนับสนุนซึ่งกันและกัน มีเกษตรกรที่ยอมรับจำนวน 68 คน คิดเป็นร้อยละ 65.4

3. การนำวัสดุเหลือใช้จากการเกษตรมาหมุนเวียนใช้ประโยชน์ในไร่นา มีเกษตรกรที่ยอมรับเอกสารนี้เป็นเอกสารที่ส่งไว้ในสภากรรชงนเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

68 คน คิดเป็นร้อยละ 65.4

3. การนำวัสดุเหลือใช้จากการเกษตรมาหมუნเวียนใช้ประโยชน์ในไร่นา มีเกษตรกรที่ยอมรับจำนวน 68 คน คิดเป็นร้อยละ 64.5

4. การวางรูปแบบและการดำเนินการในการทำกิจกรรมทางการเกษตร มีเกษตรกรที่ยอมรับจำนวน 70 คน คิดเป็นร้อยละ 67.3

5. การวางแผนกิจกรรมด้านการใช้ทรัพยากรธรรมชาติกระทบและทำลายสิ่งแวดล้อม มีเกษตรกรที่ยอมรับจำนวน 56 คน คิดเป็นร้อยละ 53.8

6. กิจกรรมการผลิตมีการใช้หลักการอยู่ร่วมกันระหว่างพืช สัตว์ และสิ่งแวดล้อม มีเกษตรกรที่ยอมรับจำนวน 71 คน คิดเป็นร้อยละ 63.8

7. กิจกรรมการผลิตสามารถช่วยลดการใช้สารเคมีในการป้องกันกำจัดศัตรูพืช มีเกษตรกรที่ยอมรับจำนวน 60 คน คิดเป็นร้อยละ 57.7

8. กิจกรรมการผลิตมีการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ในรูปแบบต่างๆ แทนการใช้สารเคมี มีเกษตรกรที่ยอมรับจำนวน 71 คน คิดเป็นร้อยละ 63.8

ตารางที่ 4 แสดงร้อยละการยอมรับการส่งเสริมการทำเกษตรแบบผสมผสานของเกษตรกร

การยอมรับการทำเกษตร แบบผสมผสาน	จำนวน (คน) (N = 104)	ร้อยละ (%)
1. การทำกิจกรรมการผลิตตั้งแต่ 2 ชนิดขึ้นไป ในพื้นที่เดียวกัน		
ยอมรับ	78	75
ไม่ยอมรับ	26	25
2. กิจกรรมการผลิตแต่ละชนิดมีการสนับสนุนซึ่งกันและกัน		
ยอมรับ	68	65.4
ไม่ยอมรับ	36	34.6
3. การนำวัสดุเหลือใช้จากการเกษตรมาหมუნเวียนใช้ประโยชน์ในไร่นา		
ยอมรับ	68	65.4
ไม่ยอมรับ	36	34.6

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 4 (ต่อ)

การยอมรับการทำการเกษตร แบบผสมผสาน	จำนวน (คน) (N = 104)	ร้อยละ
4. การวางรูปแบบและการดำเนินการในการทำกิจกรรมทางการเกษตร		
ยอมรับ	70	67.3
ไม่ยอมรับ	37	32.7
5. การวางแผนกิจกรรมในด้านการใช้ทรัพยากรธรรมชาติกระทบและทำลายสิ่งแวดล้อม		
ยอมรับ	56	53.8
ไม่ยอมรับ	48	46.2
6. กิจกรรมการผลิตมีการใช้หลักการอยู่ร่วมกันระหว่างพืช สัตว์ และสิ่งแวดล้อม		
ยอมรับ	71	63.8
ไม่ยอมรับ	33	31.7
7. กิจกรรมการผลิตสามารถช่วยลดการใช้สารเคมีในการป้องกันกำจัดศัตรูพืช		
ยอมรับ	60	57.7
ไม่ยอมรับ	44	42.3
8. กิจกรรมการผลิตมีการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ในรูปแบบต่าง ๆ แทนการใช้สารเคมี		
ยอมรับ	71	68.3
ไม่รับยอมรับ	33	31.7

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ระดับการยอมรับการทำการเกษตรแบบผสมผสานของเกษตรกร

ระดับการยอมรับการทำการเกษตรแบบผสมผสานของเกษตรกร เป็นการรวมการยอมรับการทำการเกษตรแบบผสมผสาน มาจัดเรียงแสดงให้เห็นชัดและแบ่งแยกเป็นระดับ ดังต่อไปนี้

จากผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรที่มีระดับการยอมรับการทำการเกษตรแบบผสมผสานมากที่สุด มีจำนวน 57 คน คิดเป็นร้อยละ 54.8 ระดับการยอมรับปานกลาง มีจำนวน 24 คน คิดเป็นร้อยละ 23.1 ระดับการยอมรับน้อย มีจำนวน 15 คน คิดเป็นร้อยละ 14.4 และที่ไม่ยอมรับเลย จำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละ 7.7 (ตารางที่ 5)

ตารางที่ 5 แสดงระดับการยอมรับการทำการเกษตรแบบผสมผสานของเกษตรกร

ระดับการยอมรับการทำการเกษตร แบบผสมผสาน	จำนวน (N = 104)	ร้อยละ (%)
ยอมรับมากที่สุด	57	54.8
ยอมรับปานกลาง	24	23.1
ยอมรับน้อย	15	14.4
ไม่ยอมรับเลย	8	7.7

ส่วนที่ 2 การยอมรับและไม่ยอมรับการส่งเสริมการทำการเกษตรแบบผสมผสานจำแนกตามลักษณะปัจจัยพื้นฐานที่แตกต่างกัน ดังนี้ (ตารางที่ 6)

1. อายุ

จากผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรที่มีอายุอยู่ในช่วง 31-40 ปี ยอมรับการทำการเกษตรแบบผสมผสานมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 35.5 รองลงมาที่มีอายุอยู่ในช่วง 41-50 ปี ยอมรับการทำการเกษตรแบบผสมผสานคิดเป็นร้อยละ 19.3 มีอายุอยู่ในช่วง 51-60 ปี ยอมรับการทำการเกษตรแบบผสมผสานคิดเป็นร้อยละ 19.2 มีอายุมากกว่า 60 ปีขึ้นไป ยอมรับการทำการเกษตรแบบผสมผสานคิดเป็นร้อยละ 9.6 และมีอายุอยู่ในช่วง 21-30 ปี ยอมรับการทำการเกษตรแบบผสมผสานน้อยที่สุดคิดเป็นร้อยละ 8.6

2. พื้นที่ทำการเกษตร

จากผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่มีพื้นที่ทำการเกษตรอยู่ในช่วง 1-15 ไร่ ขอมรับการทำการเกษตรแบบผสมผสานมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 58.7 รองลงมามีพื้นที่ทำการเกษตรอยู่ในช่วง 16-30 ไร่ ขอมรับการทำการเกษตรแบบผสมผสานคิดเป็นร้อยละ 20.2 มีพื้นที่ทำการเกษตรอยู่ในช่วง 31-45 ไร่ ขอมรับการทำการเกษตรแบบผสมผสานคิดเป็นร้อยละ 6.7 มีพื้นที่ทำการเกษตรอยู่ในช่วง 46-60 ไร่ ขอมรับการทำการเกษตรแบบผสมผสานคิดเป็นร้อยละ 4.8 และมีพื้นที่ทำการเกษตรมากกว่า 60 ไร่ขึ้นไป ขอมรับการทำการเกษตรแบบผสมผสานน้อยที่สุดคิดเป็นร้อยละ 1.9

3. การติดต่อกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมและแหล่งข้อมูลทางการเกษตร

จากผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรมีการติดต่อกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมและแหล่งข้อมูลทางการเกษตรในระดับปานกลาง ขอมรับการทำการเกษตรแบบผสมผสานคิดเป็นร้อยละ 32.7 รองลงมามีการติดต่อกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมและแหล่งข้อมูลทางการเกษตรในระดับมากขอมรับการทำการเกษตรแบบผสมผสานคิดเป็นร้อยละ 26 มีการติดต่อกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมและแหล่งข้อมูลทางการเกษตรในระดับน้อย ขอมรับการทำการเกษตรแบบผสมผสานคิดเป็นร้อยละ 19.2 และไม่ได้ติดต่อกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมและแหล่งข้อมูลทางการเกษตร ขอมรับการทำการเกษตรแบบผสมผสานน้อยที่สุดคิดเป็นร้อยละ 14.4

4. จำนวนปีที่ทำการศึกษา

จากผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรมีระดับการศึกษาอยู่ในช่วง 1-4 ปี ขอมรับการทำการเกษตรแบบผสมผสานมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 49.1 รองลงมามีระดับการศึกษาอยู่ในช่วง 5-7 ปี ขอมรับการทำการเกษตรแบบผสมผสานคิดเป็นร้อยละ 22.1 มีระดับการศึกษามากกว่า 7 ปีขึ้นไป ขอมรับการทำการเกษตรแบบผสมผสานคิดเป็นร้อยละ 14.4 และซึ่งเป็นเกษตรกรที่ไม่ได้รับการศึกษาเลย ขอมรับการทำการเกษตรแบบผสมผสานน้อยที่สุดคิดเป็นร้อยละ 6.7

5. รายได้ของครัวเรือน

จากผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรมีรายได้มากกว่า 40,000 บาท ขอมรับการทำการเกษตรแบบผสมผสานมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 27.9 รองลงมามีรายได้ในช่วง 10,001-20,000 บาท ขอมรับการทำการเกษตรแบบผสมผสานคิดเป็นร้อยละ 26.9 มีรายได้ในช่วง 20,001-30,000 บาท ขอมรับการทำการเกษตรแบบผสมผสานคิดเป็นร้อยละ 19.3 มีรายได้ในช่วง 30,001-40,000 บาท ขอมรับการทำการเกษตรแบบผสมผสานคิดเป็นร้อยละ 11.5 และมีรายได้ต่ำกว่า 10,000 บาท ขอมรับการทำการเกษตรแบบผสมผสานน้อยที่สุดคิดเป็นร้อยละ 6.7

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

6. ประสบการณ์ในการทำการเกษตร

จากผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรมีประสบการณ์ทำการเกษตร 1-10 ปี ขอมรับการทำการเกษตรแบบผสมผสานมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 49 รองลงมา มีประสบการณ์ทำการเกษตร 11-20 ปี ขอมรับการทำการเกษตรแบบผสมผสานคิดเป็นร้อยละ 34.6 มีประสบการณ์ทำการเกษตร 21-30 ปี ขอมรับการทำการเกษตรแบบผสมผสานคิดเป็นร้อยละ 7.7 ปี และมีประสบการณ์ทำการเกษตรมากกว่า 30 ปีขึ้นไป ขอมรับการทำการเกษตรแบบผสมผสานน้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 1

7. แรงงานในครอบครัว

จากการวิจัยพบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่มีแรงงานทำการเกษตร 1-2 คน ขอมรับการทำการเกษตรแบบผสมผสานมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 69.2 และมีแรงงานทำการเกษตรมากกว่า 2 คนขึ้นไป ขอมรับการทำการเกษตรแบบผสมผสานคิดเป็นร้อยละ 23.1

ตารางที่ 6 แสดงถึงความสัมพันธ์ของการยอมรับส่งเสริมการทำการเกษตรแบบผสมผสานกับตัวแปรที่ทำการศึกษา

ตัวแปร	ร้อยละ (%)	การยอมรับ (%)		Pearson Correlation
		ยอมรับ	ไม่ยอมรับ	
1. อายุ (ปี)	100	92.3	7.7	0.474
21-30	9.6	8.6	1.0	
31-40	38.5	35.5	2.9	
41-50	21.2	19.3	1.9	
51-60	20.2	19.2	1.0	
มากกว่า 60	10.6	9.6	1.0	
2. พื้นที่ทำการเกษตร (ไร่)	100	92.3	7.7	0.257
1-15	63.5	58.7	4.8	
16-30	23.1	20.2	2.9	
31-45	6.7	6.7	0	
46-60	4.8	4.8	0	
มากกว่า 60	1.9	1.9	0	

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 6 (ต่อ)

ตัวแปร	ร้อยละ (%)	การยอมรับ (%)		Pearson Correlation
		ยอมรับ	ไม่ยอมรับ	
3. การติดต่อกับเจ้าหน้าที่	100	92.3	7.7	0.993
ไม่ติดต่อ	16.3	14.4	1.9	
น้อย	19.2	19.2	0	
ปานกลาง	38.5	32.7	5.8	
มาก	26.0	26.0	0	
4. จำนวนปีที่ทำการศึกษ (ปี)	100	92.3	7.7	0.103
ไม่ได้รับการศึกษา	7.7	6.7	1.0	
1-4	54.8	49.1	5.7	
5-7	22.1	22.1	0	
มากกว่า 7	15.4	14.4	1.0	
5. รายได้ (บาท)	100	92.3	7.7	0.252
ต่ำกว่า 10,000	6.7	6.7	0	
11,000-20,000	27.9	26.9	1.0	
21,000-30,000	22.1	19.3	2.8	
31,000-40,000	12.5	11.5	1.0	
มากกว่า 40,000	30.8	27.9	2.9	
6. ประสบการณ์ (ปี)	100	92.3	7.7	0.020 *
1-10	54.8	49.0	5.8	
11-20	36.5	34.6	1.9	
21-30	7.7	7.7	0	
มากกว่า 30	1.0	1.0	0	

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 6 (ต่อ)

ตัวแปร	ร้อยละ (%)	การยอมรับ (%)		Pearson Correlation
		ยอมรับ	ไม่ยอมรับ	
7. แรงงานการเกษตร (คน)	100	92.3	7.7	0.765
1-2	75	69.2	5.8	
มากกว่า 2	25	23.1	1.9	

* ระดับนัยสำคัญ 0.05

ส่วนที่ 3 ผลการทดสอบสมมติฐานเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการส่งเสริมการทำการเกษตรแบบผสมผสาน

การวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลต่อการยอมรับการส่งเสริมการทำการเกษตรแบบผสมผสานทั้ง 7 ด้าน ได้แก่ อายุ ระดับการศึกษา แรงงานการเกษตร พื้นที่ทำการเกษตร ประสบการณ์ รายได้ และการติดต่อกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมและแหล่งข้อมูลทางการเกษตรศึกษาที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 ปรากฏผลดังนี้ (ตารางที่ 6)

1. อายุ

จากผลการวิจัยพบว่า ค่า Pearson Correlation ที่ได้จากการคำนวณเท่ากับ 0.474 มีค่ามากกว่าระดับนัยสำคัญ จึงปฏิเสธสมมติฐาน แสดงว่า อายุของเกษตรกรไม่มีผลต่อการยอมรับการส่งเสริมการทำการเกษตรแบบผสมผสาน ถึงแม้เกษตรกรมีอายุแตกต่างกัน ก็ไม่สามารถทำให้ระดับการยอมรับการส่งเสริมการทำการเกษตรแบบผสมผสานของเกษตรกรแตกต่างกันไปด้วย ซึ่งผลการวิจัยสอดคล้องกับการศึกษาของ ไพนุลย์ สุทรสุภา (2525) ในเรื่องปัจจัยบางประการที่มีผลต่อการยอมรับการเกษตรแผนใหม่ของเกษตรกรในจังหวัดเชียงใหม่ ที่พบว่า อายุของเกษตรกรไม่มีผลต่อการยอมรับวิทยาการแผนใหม่

2. จำนวนปีที่ทำการศึกษ

จากผลการวิจัยพบว่า ค่า Pearson Correlation ที่ได้จากการคำนวณเท่ากับ 0.257 มีค่ามากกว่าระดับนัยสำคัญ จึงปฏิเสธสมมติฐาน แสดงว่า ระดับการศึกษาไม่มีผลต่อการยอมรับการส่งเสริมการทำการเกษตรแบบผสมผสานของเกษตรกร ถึงแม้เกษตรกรจะมีระดับการศึกษาที่แตกต่างกัน แต่ก็ไม่ทำให้ระดับการยอมรับการส่งเสริมการทำการเกษตรแบบผสมผสานของเกษตรกรแตกต่างกัน ซึ่งผลการวิจัยสอดคล้องกับการศึกษาของ ไพบุลย์ สุทรสุภา (2525) พบว่า ระดับการศึกษาไม่มีผลต่อการยอมรับวิทยาการแผนใหม่ของเกษตรกรในจังหวัดเชียงใหม่

3. แรงงานในครอบครัว

จากผลการวิจัยพบว่า ค่า Pearson Correlation ที่ได้จากการคำนวณเท่ากับ 0.993 มีค่ามากกว่าระดับนัยสำคัญ จึงปฏิเสธสมมติฐาน แสดงว่า แรงงานในครอบครัวไม่มีผลต่อการยอมรับการส่งเสริมการทำการเกษตรแบบผสมผสานของเกษตรกร ถึงแม้เกษตรกรมีแรงงานการทำการเกษตรแตกต่างกัน แต่ก็ไม่ทำให้ระดับการยอมรับการส่งเสริมการทำการเกษตรแบบผสมผสานของเกษตรกรแตกต่างกันไปด้วย ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ สหัทธ นิลพันธ์ (2519) ในเรื่องปัจจัยบางประการที่เกี่ยวเนื่องกับกระบวนการยอมรับการใช้นวัตกรรมเพื่อปรับปรุงดินเปรี้ยวของเกษตรกรในตำบลศรีษะกระบือ อำเภอองครักษ์ จังหวัดนครนายก พบว่า แรงงานในครอบครัวไม่มีผลต่อกระบวนการยอมรับการใช้นวัตกรรมเพื่อปรับปรุงดินเปรี้ยวของเกษตรกร

4. พื้นที่ทำการเกษตร

จากผลการวิจัยพบว่า ค่า Pearson Correlation ที่ได้จากการคำนวณเท่ากับ 0.103 มีค่ามากกว่าระดับนัยสำคัญ จึงปฏิเสธสมมติฐาน แสดงว่า พื้นที่ทำการเกษตรไม่มีผลต่อการยอมรับการส่งเสริมการทำการเกษตรแบบผสมผสานของเกษตรกร ถึงแม้เกษตรกรจะมีพื้นที่ทำการเกษตรที่แตกต่างกัน ก็ไม่สามารถทำให้ระดับการยอมรับการส่งเสริมการทำการเกษตรแบบผสมผสานของเกษตรกรแตกต่างกันไปด้วย ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ ไพบุลย์ สุทรสุภา (2525) ได้พบว่า พื้นที่ทำการเกษตรไม่มีผลต่อการยอมรับวิทยาการแผนใหม่ของเกษตรกรในจังหวัดเชียงใหม่

5. รายได้ของครัวเรือน

จากผลการวิจัยพบว่า ค่า Pearson Correlation ที่ได้จากการคำนวณเท่ากับ 0.252 มีค่ามากกว่าระดับนัยสำคัญ จึงปฏิเสธสมมติฐาน แสดงว่า รายได้ของครัวเรือนไม่มีผลต่อการยอมรับการส่งเสริมการทำการเกษตรแบบผสมผสานของเกษตรกร ถึงแม้เกษตรกรมีรายได้ที่แตกต่างกัน แต่ไม่ทำให้ระดับการยอมรับการส่งเสริมการทำการเกษตรแบบผสมผสานของเกษตรกรแตกต่างกันตามไป

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ด้วย ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ สมพล ชื่นธีรวงศ์ (2521) เกี่ยวกับกระบวนการยอมรับวิทยาการเกษตรแผนใหม่ตามโครงการเจ้าพระยาตอนบนของเกษตรกร ในท้องที่ตำบลแพรภคคีรราช อำเภอ สวรรคบุรี จังหวัดชัยนาท ก็ปรากฏว่า รายได้ต่อปีไม่มีผลต่อการยอมรับวิทยาการแผนใหม่

6. ประสพการณ์ในการทำการเกษตร

จากผลการวิจัยพบว่า ค่า Pearson Correlation ที่ได้จากการคำนวณเท่ากับ 0.020 มีค่าน้อยกว่าระดับนัยสำคัญ จึงยอมรับสมมติฐาน แสดงว่า ประสพการณ์ในการทำการเกษตรมีผลต่อการยอมรับการส่งเสริมการทำการเกษตรแบบผสมผสานของเกษตรกร ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ วิชา ดำรงเกียรติศักดิ์ (2529) ได้พบว่า ประสพการณ์ในการทำการเกษตรมีผลต่อการยอมรับนวัตกรรมทางการเกษตร เช่นเดียวกับ สุวรรณิ ลิขะกรพันธ์ (2527) พบว่า ประสพการณ์การทำการเกษตรมีผลต่อการยอมรับเทคโนโลยีทางการเกษตรของเกษตรกรผู้เลี้ยง ไก่เนื้อ จังหวัดฉะเชิงเทรา

7. การติดต่อกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมและแหล่งข้อมูลทางการเกษตร

จากผลการวิจัยพบว่า ค่า Pearson Correlation ที่ได้จากการคำนวณเท่ากับ 0.765 มีค่ามากกว่าระดับนัยสำคัญ จึงปฏิเสธสมมติ แสดงว่า การติดต่อกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมและแหล่งข้อมูลทางการเกษตรของเกษตรกรไม่มีผลต่อการยอมรับการส่งเสริมการทำการเกษตรแบบผสมผสาน ถึงแม้เกษตรกรได้ติดต่อกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมและแหล่งข้อมูลทางการเกษตรในระดับที่แตกต่างกัน ก็ไม่ทำให้เกษตรกรยอมรับการส่งเสริมการทำการเกษตรแบบผสมผสานได้ ซึ่งผลการศึกษาไม่สอดคล้องกับการวิจัยของ สมภพ เพชรรัตน์ (2523) ซึ่งได้ศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการยอมรับ ไม่ยอมรับเทคโนโลยีทางการเกษตร พบว่าการที่เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรมีเวลาให้กับเกษตรกรได้ปรึกษาปัญหาต่าง ๆ ทางการเกษตร เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เกษตรกรยอมรับเทคโนโลยีทางการเกษตร

สรุปสมมติฐาน

จากผลการศึกษา เรื่องปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับการส่งเสริมการทำการเกษตรแบบผสมผสานของเกษตรกร ในอำเภอสยามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา ปี 2543 สามารถสรุปสาระสำคัญที่เกี่ยวกับสมมติฐานของการวิจัยครั้งนี้ ได้พบว่าปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับการส่งเสริมการทำการเกษตรแบบผสมผสานของเกษตรกร คือ ประสพการณ์ในการทำการเกษตร และปัจจัยที่ไม่มีผลต่อการยอมรับการส่งเสริมการทำการเกษตรแบบผสมผสานของเกษตรกร คือ อายุ ระดับการศึกษา แรงงานในครอบครัว พื้นที่ทำการเกษตร รายได้ของครอบครัวและการติดต่อกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมและแหล่งข้อมูลทางการเกษตร

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตอนที่ 3 แสดงปัญหาในการทำการเกษตรแบบผสมผสาน

จากการที่ได้สัมภาษณ์เกษตรกรในอำเภอสามชัย จังหวัดฉะเชิงเทรา ในเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับการส่งเสริมการทำการเกษตรแบบผสมผสานของเกษตรกร ได้พบว่า ปัญหาเกี่ยวกับการทำการเกษตรแบบผสมผสานของเกษตรกร (ตารางที่ 7) พอสรุปได้ดังนี้ ปัญหาเกี่ยวกับศัตรูพืช เป็นปัญหาที่สำคัญมากที่สุดเพราะสภาพบริเวณพื้นที่ทำการเกษตรแห่งแล้งนั้น ไม่มีแหล่งอาหารเพียงพอ จึงทำให้แมลงเข้ามาทำลายผลผลิตทางการเกษตรเป็นจำนวนมาก พบว่ามีเกษตรกรที่พบกับปัญหานี้จำนวน 78 คน คิดเป็นร้อยละ 26.9 รองลงมาพบว่าเกษตรกรมีปัญหาเรื่องเงินทุนในการทำการเกษตรไม่เพียงพอจึงต้องมีการกู้ยืมจากธนาคาร นายทุน และญาติพี่น้อง ถ้าไม่มีเงินทุนก็ไม่สามารถที่จะทำการเกษตรต่อไปได้ มีจำนวน 72 คน คิดเป็นร้อยละ 24.8 ปัญหาการขาดแคลนน้ำ ในการทำการเกษตรถ้าหากขาดแคลนน้ำจะทำให้ผลผลิตทางการเกษตรเสียหาย มีเกษตรกรที่พบกับปัญหานี้จำนวน 39 คน คิดเป็นร้อยละ 13.5 แรงงานทางการเกษตรมีไม่เพียงพอเพราะในการทำการเกษตรในปริมาณที่มากเกินไปไม่เหมาะสมกับกำลังของตนเอง มีเกษตรกรที่พบกับปัญหานี้จำนวน 31 คนคิดเป็นร้อยละ 10.7 พบว่าเกษตรกรมีพื้นที่ทำการเกษตรไม่เพียงพอจำนวน 26 คนคิดเป็นร้อยละ 9 พบว่าเกษตรกรมีปัญหาด้านการตลาดเพราะผลผลิตทางการเกษตรมีล้นตลาดทำให้ผลผลิตราคาตกต่ำจำนวน 25 คนคิดเป็นร้อยละ 8.6 พบว่า เกษตรกรมีปัญหาความรู้เรื่องการทำเกษตรแบบผสมผสานเพราะว่าเกษตรกรบางรายยังไม่ค่อยเข้าใจในระบบการทำการเกษตรแบบผสมผสานเท่าที่ควร ทำให้เกษตรกรบางรายไม่กล้าที่จะเปลี่ยนมาทำการเกษตรแบบผสมผสานจำนวน 18 คนคิดเป็นร้อยละ 6.2 และเกษตรกรไม่มีปัญหาในการทำการเกษตรเลย จำนวน 1 คนคิดเป็นร้อยละ 0.3

ตารางที่ 7 แสดงปัญหาในการทำการเกษตรแบบผสมผสาน

ปัญหาทางการเกษตร	จำนวน (คน)	ร้อยละ
	(N* = 290)	
1. พื้นที่ทำการเกษตรไม่เพียงพอ	26	9.0
2. ปัญหาการขาดแคลนน้ำ	39	13.5
3. ปัญหาเรื่องเงินทุน	72	24.8
4. ปัญหาการตลาด	25	8.6
5. ปัญหาเกี่ยวกับความรู้เรื่องการเกษตรผสมผสาน	18	6.2
6. แรงงานการเกษตรมีไม่เพียงพอ	31	10.7
7. ปัญหาเกี่ยวกับศัตรูพืช	78	26.9
8. อื่น ๆ	1	0.3

* ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

บทที่ 5

สรุปและข้อเสนอแนะ

(Results and Recommendation)

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ เพื่อทำการศึกษาดังปัจจัยที่มีผลต่อการส่งเสริมการทำการเกษตรแบบผสมผสานของเกษตรกรอำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา วัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อศึกษาดังสถานภาพทางเศรษฐกิจ และสังคมของเกษตรกร เพื่อศึกษาดังปัจจัยที่มีผลต่อการส่งเสริมการทำการเกษตรแบบผสมผสาน และเพื่อศึกษาปัญหา ข้อเสนอแนะของเกษตรกร กลุ่มตัวอย่างของการวิจัย ได้แก่ เกษตรกรที่ประกอบอาชีพการเกษตรในอำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา จำนวน 104 คน โดยทำการสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ (Accidental Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสัมภาษณ์ แล้วนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์หาค่าทางสถิติโดยการหาค่าร้อยละ และทดสอบหาความสัมพันธ์โดยใช้สถิติ Correlation ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05

ผลการศึกษา พบว่า เกษตรกรเป็นเพศชายคิดเป็นร้อยละ 55.8 และเป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 44.2 เกษตรกรมีอายุอยู่ระหว่าง 31-40 ปีมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 38.5 เกษตรกรมีระดับการศึกษา 1-4 ปี คิดเป็นร้อยละ 54.8 และไม่ได้รับการศึกษาเลย คิดเป็นร้อยละ 7.7 เกษตรกรส่วนใหญ่ มีสมาชิกในครอบครัว 4-6 คน คิดเป็นร้อยละ 71.2 เกษตรกรส่วนใหญ่มีแรงงานการเกษตร 1-2 คน คิดเป็นร้อยละ 75 เกษตรกรส่วนใหญ่มีพื้นที่ทำการเกษตรอยู่ในช่วง 1-15 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 63.5 และมีพื้นที่ทำการเกษตรมากกว่า 60 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 1.9 เกษตรกรมีประสบการณ์ทำการเกษตรอยู่ในช่วง 1-10 ปี คิดเป็นร้อยละ 54.8 และมีประสบการณ์ทำการเกษตรมากกว่า 30 ปี มีเพียงร้อยละ 1.9 เกษตรกรส่วนใหญ่ใช้เงินเชื่อเพื่อการเกษตรร้อยละ 67.3 และไม่ได้ใช้เงินเชื่อเพื่อการเกษตร มีเพียงร้อยละ 32.7 เกษตรกรมีรายได้มากกว่า 40,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 30.8 และมีรายได้ในช่วง 1-10,000 บาท มีเพียงร้อยละ 6.7 เกษตรกรได้ติดต่อกับเจ้าหน้าที่ ส่งเสริมและแหล่งข้อมูลทางการเกษตรในระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 38.5 และไม่ได้ติดต่อกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมและแหล่งข้อมูลทางการเกษตร คิดเป็นร้อยละ 16.3 เกษตรกรได้รับฟังข่าวสารการเกษตรจากโทรทัศน์คิดเป็นร้อยละ 36 และไม่ได้รับข่าวสารการเกษตรเลย คิดเป็นร้อยละ 5

การทดสอบสมมติฐาน พบว่า ปัจจัยด้าน อายุ จำนวนปีที่ทำการศึกษ การงานการเกษตร พื้นที่ทำการเกษตร รายได้ และการติดต่อกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมและแหล่งข้อมูลทางการเกษตรไม่มีผลต่อการยอมรับการส่งเสริมการทำการเกษตรแบบผสมผสานของเกษตรกรในอำเภอ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

จังหวัดฉะเชิงเทรา ส่วนปัจจัยด้านประสิทธิภาพการทำการเกษตรเมื่อนำมาทดสอบหาความสัมพันธ์กับการยอมรับการส่งเสริมการทำการเกษตรแบบผสมผสาน พบว่า ประสิทธิภาพในการทำการเกษตรมีผลต่อการยอมรับการส่งเสริมการทำการเกษตรแบบผสมผสาน

ในด้านปัญหาของเกษตรกรที่มีผลต่อการทำการเกษตรแบบผสมผสาน พบว่า เกษตรกรมีปัญหากับศัตรูพืช ซึ่งเป็นปัญหาที่สำคัญในพื้นที่นี้

ข้อเสนอแนะจากการศึกษาการของผู้วิจัย

จากการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับการส่งเสริมการทำการเกษตรแบบผสมผสานของเกษตรกรในอำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา ปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับคือ ประสิทธิภาพในการทำการเกษตร ซึ่งสมควรที่จะมีการดำเนินกิจกรรมดังต่อไปนี้ คือ

1. ในการที่จะทำการส่งเสริมการเกษตรอะไรนั้น ควรจะมีการสำรวจถึงสภาพปัญหาความต้องการของเกษตรกรในท้องถิ่นนั้น ๆ ก่อน เพื่อโครงการที่จะส่งเสริมนั้นประสบความสำเร็จ และเกิดประโยชน์สูงสุดกับตัวเกษตรกร ตรงตามวัตถุประสงค์และเป้าหมาย
2. ควรที่จะมีการตรวจสอบประเมินผลโครงการ หลังโครงการเสร็จสิ้นอย่างจริงจังและตรวจเยี่ยม ให้คำปรึกษาในการทำการเกษตรแก่เกษตรกร
3. ควรจะมีการรวมตัวกันจัดตั้งกลุ่มทางการเกษตรในหมู่บ้าน เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน พุดคุย พบปะ ถึงสภาพปัญหาในด้านต่าง ๆ ในการทำการเกษตร

ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาคู่ไป

ในการดำเนินการวิจัย ผู้วิจัยได้พบกับปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1. จำนวนตัวอย่าง ซึ่งสุ่มจากพื้นที่เป้าหมายที่กำหนด โดยมีขนาดเพียง 104 ตัวอย่าง ซึ่งผู้วิจัยคิดว่ายังมีขนาดที่น้อยเกินไปที่จะสามารถแทนประชากรทั้งหมด
2. สถานที่ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล ควรที่จะมีการสำรวจสภาพพื้นที่ที่จะทำการวิจัยก่อนที่จะทำการกำหนดกลุ่มตัวอย่าง เนื่องจากผู้ทำการวิจัยพบกับปัญหาการไม่คุ้นเคยกับสภาพพื้นที่ในการทำวิจัย จึงทำให้เกิดความยากลำบากในออกสัมภาษณ์ คือ บ้านที่เกษตรกรอยู่อาศัยนั้นในแต่ละหลังมีระยะทางที่ห่างกันมาก อีกทั้งหมู่บ้านมีระยะทางที่ลึกและเปลี่ยวเกินไป
3. ควรทำการศึกษาวิจัยถึงปัญหาและอุปสรรคของเกษตรกรในด้านต่าง ๆ มากกว่านี้เพื่อที่จะได้เข้าใจ สภาพความเป็นอยู่ และปัญหาของเกษตรกรมากขึ้นในการส่งเสริมการเกษตร

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เอกสารอ้างอิง

- การส่งเสริมการเกษตร. 2531. การถ่ายทอดความรู้สู่เกษตรกร. กรุงเทพฯ : กองเกษตรสัมพันธ์. กรมส่งเสริมการเกษตร.
- กรมวิชาการเกษตร. 2536. เกษตรยั่งยืน : อนาคตของการเกษตรไทย. กรุงเทพมหานคร : กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- ณรงค์ สมพงษ์. 2535. สื่อเพื่องานส่งเสริมเผยแพร่. กรุงเทพฯ. : โรงพิมพ์ไอ.เอส. พรินติ้งเฮาส์.
- ณรงค์ หุตานุจักร. 2532 . เกษตรอีสาน : แนวคิดการพัฒนาเกษตรแบบเข้มข้น ฟาร์มข้าว. โครงการวิจัยระบบการทำฟาร์ม มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ดิเรก ฤกษ์ห่อ. 2527. การส่งเสริมการเกษตร. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.
- เทพ พงษ์พานิช. 2527. หลักการส่งเสริมการเกษตร. เชียงใหม่ : ภาควิชาส่งเสริมการเกษตร สถาบันเทคโนโลยีการเกษตรขอนแก่น.
- บุญธรรม จิตต์อนันต์. 2536ก. ส่งเสริมการเกษตร. กรุงเทพฯ : สำนักส่งเสริมและฝึกอบรม. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- บุญสม วราเอกศิริ. 2529. ส่งเสริมการเกษตร หลักและวิธีการ. พิมพ์ครั้งที่ 2 เชียงใหม่ : สถาบันเทคโนโลยีการเกษตรแม่โจ้.
- บุญเกิด บุคคะ. 2524. “ลักษณะที่มีความสัมพันธ์การยอมรับเทคโนโลยีทางการเกษตรของประเทศไทย”. วารสารเศรษฐกิจการเกษตรวิจัย. 4 (สิงหาคม 2524) : 16-39.
- ปัญญา หิรัญรัมย์. 2529. ความรู้พื้นฐานการส่งเสริมการเกษตร. กรุงเทพฯ : บริษัทสารมวลชน จำกัด.

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

พิมพ์จันทร์ โจวงษ์. 2526. คุณลักษณะของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมที่มีความสัมพันธ์ต่อการยอมรับวิทยาการแผนใหม่ในการเพาะเลี้ยงกุ้งทะเลของสมาชิกสหกรณ์นิคม ตำบลโคกขาม จังหวัดสมุทรสาคร. กรุงเทพฯ : วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (อัคราเนา)

ไพบูลย์ สุทธสุภา. 2525. ปัจจัยบางประการที่มีผลต่อการยอมรับวิทยาการเกษตรแผนใหม่ของเกษตรกรในจังหวัดเชียงใหม่. เชียงใหม่ : งานวิจัยคณะเกษตรศาสตร์.

วิทยา คำรงเกียรติศักดิ์. 2529. การสื่อสารการเกษตร. (พิมพ์ครั้งที่ 2). เชียงใหม่ : สถาบันเทคโนโลยีการเกษตรแม่โจ้.

วิรัชิต แซ่จิ้ว. 2536. “ศัพท์เกษตรกรรมทางเลือกเทคโนโลยีที่เหมาะสม”. ฉบับเกษตรกรรมทางเลือกสมาคมเทคโนโลยีที่เหมาะสม. 6 (3-4 พฤษภาคม – สิงหาคม).

วิรัชฎ์ คงคะจันทร์. 2524. หลักการส่งเสริมการเกษตร. ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

วีระยศ ทรวงูฒิ. 2530. บทคัดย่อปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตในเขตอำเภอเมือง จังหวัดน่าน. กรุงเทพฯ : วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

วิจิตร อวระกุล. 2527. หลักการส่งเสริมการเกษตร. กรุงเทพฯ : O.S.Printing House Co., Ltd.

วิฑูรย์ เลียนจำรูญ. 2530. การเกษตรแบบผสมผสาน โอกาสสุดท้ายของเกษตรกรกรมไทย. นนทบุรี : บริษัทงานดี.

สมพล ชื่นธีรวงศ์. 2521. ศึกษากระบวนการยอมรับวิทยาการแผนใหม่ตามโครงการเจ้าพระยาตอนบนของเกษตรกรในเขตท้องที่ตำบลแพกศรีราชา อำเภอสุวรรณบุรี จังหวัดชัยนาท. กรุงเทพฯ : วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

สมภพ เพชรรัตน์. 2523. ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการยอมรับ-ไม่ยอมรับเทคโนโลยีการเกษตรของเกษตรกรในโครงการปฏิบัติการพัฒนาสังคม อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง. กรุงเทพฯ : วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สหัส นิลพันธ์. 2518. ปัจจัยบางประการที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยอมรับการใช้ปูนมาร์ลเพื่อปรับปรุงดินเปรี้ยวของเกษตรกรในตำบลศรีษะกระบือ อำเภอองครักษ์ จังหวัดนครนายก. กรุงเทพฯ : วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

สุวรรณดี สิมะกรพันธ์. 2527. การยอมรับเทคโนโลยีทางการเกษตรของเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่เนื้อ จังหวัดฉะเชิงเทรา. กรุงเทพฯ : วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

สายหยุด คงชะฤทธิ. 2527. การยอมรับการทำไร่นาโดยวิธีการอนุรักษ์ดินและน้ำของเกษตรกรในเขตโครงการจัดการลุ่มน้ำแม่สาที่อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่. กรุงเทพฯ : วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

สำนักงานสถิติจังหวัดฉะเชิงเทรา. 2542. สมุดรายงานสถิติจังหวัด. กรุงเทพฯ : สำนักงานสถิติแห่งชาติ.

Adams, M.E. 1984. Agricultural Extension in Developing. Singapore : Huntsmen offset Printing Pte Ltd.

Allo, A.V and R.H. Schwass. 2982. The Farm Advisor : A Discussion of Agricultural Extension For Developing Countries. China : Food and Organization of The United Nation.

ภาคผนวก

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

แบบสัมภาษณ์

เรื่อง

ปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับการส่งเสริมการทำการเกษตรแบบผสมผสานตำบลลาดกระทิง
อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา ปี 2543

คำชี้แจง ให้กาเครื่องหมาย (/) ลงในช่องว่าง หรือเติมข้อความที่ตรงกับความเป็นจริงของท่าน
ตอนที่ 1 สภาพเกี่ยวกับลักษณะโดยทั่วไปของเกษตรกรทางด้านสังคม เศรษฐกิจและอื่นๆ

- ชื่อ..... บ้านเลขที่ ..... หมู่.....
ตำบล..... อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา
- อายุ ..... ปี
- จำนวนปีที่ได้รับการศึกษาจากสถานการศึกษา ..... ปี
 จบป.1 - ป.4 จบป.5 - ป.7
 จบมากกว่าป.7
 อื่น ๆ ระบุ .....
- จำนวนสมาชิกในครัวเรือนทั้งหมด .....คน
- จำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่เป็นแรงงานการเกษตร.....คน
- พื้นที่ทำการเกษตรทั้งหมด ..... ไร่
พื้นที่ไร่นาน้ำฝน ..... ไร่
พื้นที่ทำนา ..... ไร่
พื้นที่ไม้ยืนต้น เช่น ไม้ผล ..... ไร่
พื้นที่อื่น ๆ (ระบุ) ..... จำนวน ..... ไร่
- ประสบการณ์ในการทำการเกษตร .....ปี
- ท่านใช้สินเชื่อเพื่อการเกษตรหรือไม่
 ใช่ (ระบุ) เพราะ .....
 ไม่ใช่ เพราะ .....

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

9. รายได้ทั้งครัวเรือนของท่านในปี 2542 / 2543 เมื่อคิดเป็นเงินสด (รวมทั้งเก็บไว้
บริโภคในครอบครัว)

☐ ทำนา	☐ ทำไร่	☐ ทำสวน
☐ กลุ่มแม่บ้าน	☐ การเลี้ยงสัตว์	☐ การรับจ้าง
☐ การค้าขาย	☐ อื่น ๆ ระบุ	

รวมรายได้ทั้งครัวเรือน จำนวน..... บาท

10. การติดต่อกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมในช่วงหนึ่งปีที่ผ่านมา

10.1 ท่านเคยปรึกษากับเพื่อนบ้านเกี่ยวกับการทำการเกษตรหรือไม่

- ไม่เคย
 เคย

10.2 ท่านได้ติดต่อกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมจำนวน.....ครั้ง

10.3 เจ้าหน้าที่ส่งเสริมมาพบปะท่านที่บ้านหรือไม่

- ไม่เคย
 เคย จำนวน.....ครั้ง

10.4 ท่านเป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกรหรือสมาชิกสหกรณ์การเกษตรหรือไม่

- เป็น (ระบุ) .....
 ไม่เป็น

10.5 ท่านได้เข้าร่วมประชุมกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมหรือไม่

- ไม่เคย
 เคยจำนวน.....ครั้ง

11. ในช่วง 1 ปี ที่ผ่านมา ท่านได้รับฟังข่าวสารทางการเกษตรแหล่งใด

- การฟังรายการข่าวจากวิทยุ
 โทรทัศน์
 หนังสือพิมพ์
 เอกสารเผยแพร่การเกษตร
 นิตยสาร , วารสารการเกษตร
 อื่นๆ ระบุ.....

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตอนที่ 2

การยอมรับการส่งเสริมการทำการเกษตรแบบผสมผสานของเกษตรกร ลักษณะการยอมรับงานส่งเสริม

1. การทำการเกษตรของท่านมีการทำกิจกรรมการผลิตตั้งแต่ 2 ชนิดขึ้นไปในพื้นที่เดียวกันหรือไม่
 ทำ เพราะ.....
 ไม่ทำ เพราะ.....
2. การทำการเกษตรของท่านมีการทำกิจกรรมการผลิตแต่ละชนิดมีการสนับสนุนซึ่งกันและกันหรือไม่
 ทำ เพราะ.....
 ไม่ทำ เพราะ.....
3. การทำการเกษตรของท่านการนำวัสดุเหลือใช้จากการเกษตรมาหมุนเวียนใช้ประโยชน์ในไร่นาหรือไม่
 ทำ เพราะ.....
 ไม่ทำ เพราะ.....
4. การทำการเกษตรของท่านมีการวางรูปแบบและการดำเนินการในการทำกิจกรรมทางการเกษตรหรือไม่
 ทำ เพราะ.....
 ไม่ทำ เพราะ.....
5. การทำการเกษตรของท่านมีการวางแผนกิจกรรมด้านการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ กระทั่งและทำลายสิ่งแวดล้อมหรือไม่
 ทำ เพราะ.....
 ไม่ทำ เพราะ.....
6. การทำการเกษตรของท่านมีกิจกรรมการผลิตมีการใช้หลักการอยู่ร่วมกันระหว่างพืช สัตว์ และสิ่งแวดล้อมหรือไม่
 ทำ เพราะ.....
 ไม่ทำ เพราะ.....

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

7. การทำการเกษตรของท่านมีกิจกรรมการผลิตสามารถช่วยลดการใช้สารเคมีใน
ป้องกันกำจัดศัตรูพืชหรือไม่
- ทำ เพราะ.....
- ไม่ทำ เพราะ.....
8. การทำการเกษตรของท่านมีกิจกรรมการผลิตมีการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ในรูปแบบต่าง ๆ
แทนการใช้สารเคมีหรือไม่
- ทำ เพราะ.....
- ไม่ทำ เพราะ.....

ตอนที่ 3 ปัญหาและข้อเสนอแนะของเกษตรกร
ท่านคิดว่าอะไรเป็นปัญหาสำคัญในการทำการเกษตร

ลำดับความสำคัญ	ปัญหา	มี	ไม่มี
..... 1.	พื้นที่ทำการเกษตรไม่เพียงพอ	☐	☐
..... 2.	ปัญหาการขาดแคลนน้ำ	☐	☐
..... 3.	ปัญหาเรื่องเงินทุน	☐	☐
..... 4.	ปัญหาการตลาด	☐	☐
..... 5.	ปัญหาเกี่ยวกับความรู้เรื่องการผลิตผสมผสาน	☐	☐
..... 6.	แรงงานการเกษตรมีไม่เพียงพอ	☐	☐
..... 7.	ปัญหาเกี่ยวกับศัตรูพืช	☐	☐
..... 8.	อื่นๆ (ระบุ)		

ข้อเสนอแนะ : (อธิบาย)

.....

.....

.....

.....